

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2003 METŲ VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITOS

2004 m. rugsėjo 30 d.

Vilnius

Valstybės kontrolė atliko Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės skolos ataskaitos (toliau – Ataskaitos) valstybinį auditą. Valstybinio audito tikslas yra nustatyti, ar audituojama Ataskaita sudaryta remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais.

Pagal Valstybės skolos įstatymą Finansų ministerija tvarko valstybės skolos apskaitą ir atskaitomybę, registruoja visas paskolas, paskolas su valstybės garantija ir kitus skolinius įsipareigojimus. Ataskaitos formą nustato finansų ministras. Vyriausybė, pasibaigus biudžetiniams metams, kartu su valstybės biudžeto įvykdymo apyskaita privalo pateikti Seimui ir valstybės skolos ataskaitą. Valstybės kontrolės pareiga pateikti Seimui išvadą dėl valstybės skolos ataskaitos nurodyta Valstybės skolos bei Valstybės kontrolės įstatymuose.

Valstybės kontrolė valstybinį auditą atliko pagal Valstybės kontrolės įstatymą bei Valstybinio audito reikalavimus. Ataskaitos valstybinis auditas suplanuotas ir atliktas taip, kad būtų galima pateikti Seimui pakankamus, tinkamus ir patikimus įrodymus, jog Ataskaitoje nėra reikšmingų informacijos iškraipymų.

Atliktas valstybinis auditas suteikia pakankamą pagrindą nuomonei pareikšti.

Finansų ministerija 2003-12-31 116,8 mln. Lt laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių buvo investavusi į Vyriausybės vertybinius popierius. Šie Vyriausybės vertybiniai popieriai yra įtraukti į Ataskaitą bei visą valstybės skolą. Pagal Civilinio kodekso 6.126 straipsnio 1 dalį „prievolė pasibaigia, kai skolininkas

ir kreditorius sutampa“⁴. Šiuo laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių investavimo į Vyriausybės vertybinius popierius atveju skolininkas (Vyriausybė) ir kreditorius (Finansų ministerija, atstovaujanti Vyriausybei) sutampa, todėl 116,8 mln. Lt suma turėtų būti neištraukiama į valstybės skolą bei Ataskaitą.

Valstybės kontrolės nuomone, išskyrus ankstesnėje pastraipoje išdėstytus dalykus, Ataskaita visais reikšmingais atžvilgiais parengta pagal Valstybės skolos įstatymą bei kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus ir Ataskaitoje nurodyti duomenys visais reikšmingais atžvilgiais teisingai atspindi valstybės skolos, kaip ją apibrėžia Valstybės skolos įstatymas, 2003 m. gruodžio 31 d. būklę.

Nekeisdami Valstybės kontrolės nuomonės dėl Ataskaitos, atkreipiame dėmesį į tai, kad Valstybės skolos įstatymas¹ bei kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai valstybės skolą apibrėžia siauriau, nei valstybė turi įsiskolinimų ar turtinių įsipareigojimų. Dalis šių įsiskolinimų ir turtinių įsipareigojimų pateikta Finansų ministerijos parengtos 2003 metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos aiškinamajame rašte.

Valstybės kontrolierius

Jonas Liaučius

---

¹ Valstybės skolos įstatymo 2 str.:

Valstybės skola - Lietuvos Respublikos vidaus ir užsienio skolos suma.

Vidaus skola - Lietuvos Respublikos turtinių įsipareigojimų vidaus valiuta pagal paskolos sutartis, sutartis su valstybės garantija arba kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, pagal kuriuos lėšos gautos, bet dar negrąžintos, materialinės vertybės arba paslaugos yra gautos, bet dar neapmokėtos, taip pat pagal šį įstatymą įsteigtos garantijų institucijos arba draudimo įmonės neįvykdytų įsipareigojimų bankams pagal garantijas ar draudimo sutartis ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytų, bet dar neįvykdytų turtinių įsipareigojimų suma.

Užsienio skola - Lietuvos Respublikos turtinių įsipareigojimų užsienio valiuta pagal paskolos sutartis, sutartis su valstybės garantija arba kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, pagal kuriuos lėšos gautos, bet dar negrąžintos, materialinės vertybės arba paslaugos yra gautos, bet dar neapmokėtos, taip pat pagal šį įstatymą įsteigtos garantijų institucijos arba draudimo įmonės neįvykdytų įsipareigojimų bankams pagal garantijas ar draudimo sutartis ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytų, bet dar neįvykdytų turtinių įsipareigojimų suma.

IŠVADOS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
2003 METŲ VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITOS
PRIEDAS

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. 2003 M. VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITA	6
1.1. Teisinė bazė	6
1.2. Audito nuomonės išlyga dėl 2003 m. Ataskaitos	6
1.3. Korektūros klaidos	7
1.4. Kiti valstybės turtiniai įsipareigojimai ir įsiskolinimai	7
2. 2003 M. NUSTATYTŲ LIMITŲ LAIKYMASIS	9
2.1. Įstatymu nustatyti skolinimosi limitai	9
2.2. Kitais teisės aktais nustatyti skolinimosi limitai	10
2.3. Tarptautiniai skolinimosi reitingai	10
2.4. Valstybės biudžeto asignavimai, skirti valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms	11
3. 2003 M. VALSTYBĖS SKOLOS PAGRINDINĖS CHARAKTERISTIKOS.....	13
4. VALSTYBĖS TURINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ PRISIĖMIMAS	16
4.1. Teisinė bazė	16
4.2. Sistemos kūrimas	17
4.3. Probleminių paskolų istorija	18
4.4. Tobulintinos sritys	20
4.5. Valstybės garantijų įforminimas	20
5. VALSTYBĖS TURINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ VYKDYMAS	23
5.1. Teisinė bazė	23
5.2. Išlaidos probleminėms paskoloms 2003 m.	23
5.3. Tobulintinos sritys	23
5.4. Garantijų vykdymas už bankrutuojančius skolininkus	24
6. SKOLŲ VALSTYBEI IŠIEŠKOJIMAS	25
6.1. Teisinė bazė	25
6.2. Prioritetas – „švelnios“ skolų išieškojimo priemonės	27
6.3. Užsienio valiutos kurso kritimo kompensavimas	28
6.4. Administravimo (išieškojimo) sąnaudų (išlaidų) kompensavimas	29
6.5. Atleidimo nuo delspinigių taikymas	30
6.6. AB Turto banko priežiūra	31
6.7. Bendradarbiavimas tarp valstybės institucijų	31
7. APIBENDRINTOS IŠVADOS, REKOMENDACIJOS, PAŽANGA	33
TRŪKUMŲ PAŠALINIMAS IR REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMAS	36

IVADAS

Tikslai

Vykdydama Valstybės kontrolės įstatymo reikalavimą prižiūrėti, ar teisėtai ir efektyviai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas, Valstybės kontrolė privalo pateikti Seimui Išvadą dėl 2002 metų valstybės skolos ataskaitos (toliau – Ataskaita). Šia išvada siekiame:

- Pateikti Seimui nepriklausomą informaciją apie valstybės skolą ir ar efektyviai ir teisėtai valdoma valstybės skola, bei siūlymus šiais klausimais.
- Padėti audituotoms institucijoms gerinti veiklos rezultatus didinant veiklos efektyvumą, rezultatyvumą bei ekonomiškumą, akcentuojant ir parodant audituotoms institucijoms būdus, kaip jos galėtų atlikti patobulinimus, leidžiančius taupyti lėšas arba mažinti sąnaudas; gerinti paslaugų kokybę; stiprinti valdymo, administracinius ir organizacinius procesus ir siekti savo tikslų užtikrinant didesnę kaštų rezultatyvumą.
- Pateikti visuomenei informaciją, ar valstybės lėšos ir ištekliai yra naudojami tinkamai ir efektyviai.

Kaip ir kiekvienais metais, valstybinio audito tikslai buvo nustatyti, ar 2003 m. valstybės skolos ataskaita visais reikšmingais atžvilgiais parengta pagal Valstybės skolos įstatymą ir kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus ir ar, šioje ataskaitoje nurodyti duomenys teisingai atspindi valstybės skolos, kaip ją apibrėžia Valstybės skolos įstatymas, 2003 m. gruodžio 31 d. būklę (rezultatus žiūr. Išvadoje ir Išvados priedo 1 skyriuje) bei nustatyti, ar laikomasi įstatymais ir kitais teisės aktais nustatytų skolos limitų (rezultatus žiūr. Išvados priedo 2 skyriuje). Šiems tikslams pasiekti: audituojamas laikotarpis – 2003 m.

Atsižvelgiant į finansų valdymo (kiek tai susiję su Valstybės skolos įstatymu) svarbą, šių metų valstybiniame audite taip pat buvo ištekti tikslai – įvertinti, ar valstybei prisiimant įsipareigojimus ūkio subjektų naudai ir juos vykdant išnaudojamos visos galimos priemonės, užtikrinančios valstybės finansinius interesus (rezultatus žiūr. Išvados priedo 4 ir 5 skyriuose); bei įvertinti, ar efektyviai ir rezultatyviai naudojami valstybės ištekliai išieškant skolas valstybei, ar tinkamai užtikrinami valstybės finansiniai interesai (rezultatus žiūr. Išvados priedo 6 skyriuje). Trečio ir ketvirto audituojamo objekto audituojamas laikotarpis (apimtis): 2002 – 2004 m. Šiems tikslams pasiekti: audituojami laikotarpiai, kuriais buvo išduotos garantijos, galiojusios ar (ir) buvo vykdomos 2002 – 2004 m., ir visi laikotarpiai, kuriais buvo išduotos garantijos ar suteiktos paskolos, dėl kurių įvykdymo susidariusios skolos valstybei buvo išieškomos 2002 – 2004 m.

Metodika

Ši Išvada ir Išvados priedas parengtas atlikus 2004 m. auditus Finansų ministerijoje ir AB „Turto banke“. Mes parengėme bendrą šių auditų atlikimo ir audito ataskaitų parengimo metodikos pagrindą. Taip pat šia tema 2003 m. buvo atliktas valstybinis auditas Valstybinėje mokesčių inspekcijoje ir teritorinėse muitinėse.

Apribojimai

Pagal Konstituciją ir įstatymus Valstybės kontrolė įpareigota pateikti Seimui ne tik išvadą dėl valstybės skolos ataskaitos, bet ir atskiras išvadas dėl valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos, ataskaitos apie valstybei nuosavybės teise priklausantį turtą, valstybės biudžeto projekto. Todėl dalis bendrų išvadų ir rekomendacijų yra pateikta kitose išvadose ar jose kartojamos.

Atsižvelgiant į tai, kad ir valstybiniai auditoriai privalo ekonomiškai ir efektyviai naudoti resursus, audituota atlikus ne 100 % tikrinimus, o naudojant atranką. Su tuo gali būti susiję galimi netikslumai.

Auditų (kaip ir šios Išvados ir Išvados priedo) tikslas – identifikuoti sisteminės problemas, o ne nustatyti skolininkus, pažeidžiančius teisės aktus. Atskirais klausimais atrankos būdu buvo nustatyti tam tikri atvejai, tačiau tikslas buvo identifikuoti bendras sisteminės problemas, o ne atskleisti atskirus atvejus. Auditų metu (kaip ir šioje Išvadoje ir Išvados priede) taip pat nesiekiamo nustatyti atskirų teisės aktų pažeidimų, nes siekėme nustatyti sistemos trūkumus, turinčius įtakos valstybės institucijų veiklai.

Rekomendacijos

Rekomendacijų apibendrinimas kartu su audituotų institucijų veiksmais pateiktas paskutiniame Išvados priedo skyriuje.

Norėtume patarti ir paskatinti valstybės institucijas remtis mūsų rekomendacijomis, kad būtų keičiamasi ir tobulėjama. Tačiau pačios valstybės institucijos yra atsakingos už nustatytų trūkumų šalinimą ir optimalių priemonių taikymą.

1. 2003 M. VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITA

1.1. Teisinė bazė

Iki 2004-01-07 galiojusio Valstybės skolos įstatymu buvo nustatyta, kad: „valstybės skola – Lietuvos Respublikos vidaus ir užsienio skolos suma. Vidaus ir/arba užsienio skola – Lietuvos Respublikos turtinių įsipareigojimų vidaus ir/arba užsienio valiuta pagal paskolos sutartis, sutartis su valstybės garantija arba kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, pagal kuriuos lėšos gautos, bet dar negražintos, materialinės vertybės arba paslaugos yra gautos, bet dar neapmokėtos, taip pat pagal šį įstatymą įsteigtos garantijų institucijos arba draudimo įmonės neįvykdytų įsipareigojimų bankams pagal garantijas ar draudimo sutartis ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytų, bet dar neįvykdytų turtinių įsipareigojimų suma“.

Vadovaujantis Valstybės skolos įstatymu, Finansų ministerija (atstovaujanti Vyriausybei valdant valstybės skolą) tvarko valstybės skolos apskaitą ir atskaitomybę, registruoja visas paskolas, paskolas su valstybės garantija ir kitus skolinius įsipareigojimus. Ataskaitos formą nustato finansų ministras. Vyriausybė, pasibaigus biudžetiniams metams, kartu su valstybės biudžeto įvykdymo apyskaita privalo pateikti Seimui Ataskaitą. Seimo statutą nustato, kad Vyriausybė parengia ir iki kovo 31 dienos pateikia Seimo Pirmininkui praėjusių metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitą (apyskaitos sudėtinė dalis – ataskaita apie valstybės skolą).

Valstybės skolinimosi ir garantijų teikimo pagrindines nuostatas, nustatytas Valstybės skolos įstatyme, 2003 metais vykdė Finansų ministerijos Valstybės skolos valdymo departamentas (dabar reorganizuotas), šiuo metu šias funkcijas vykdo Valstybės išdo departamentas.

Lietuvos Respublikos valstybės skolos 2003 m. gruodžio 31 d. ataskaita pagal priemonių tipą (toliau – Ataskaita) sudaryta atsižvelgiant į ankstesniojo Valstybės skolos įstatymo, galiojusio už 2003 m., reikalavimus. Seimui priėmus Valstybės skolos įstatymo pakeitimo įstatymą (2003-12-18 įstatymas Nr. IX-1917) nuo 2004-01-07 įsigaliojo nauja Valstybės skolos įstatymo redakcija, kuri pakeitė valstybės skolos apibrėžimą ir ataskaitos sudarymo būdą.

1.2. Audito nuomonės išlyga dėl 2003 m. Ataskaitos

Finansų ministerijos išpirkti Vyriausybės vertybiniai popieriai

Dalį laikinai laisvų valstybės piniginių išteklių Finansų ministerija buvo investavusi į Vyriausybės vertybinius popierius (2003-12-31 duomenimis): 116,8 mln. Lt laikinai laisvų skolintų lėšų.

Prieštaraujant Valstybės skolos įstatymui, Finansų ministerijos nupirkti Vyriausybės vertybiniai popieriai yra įtraukti į Ataskaitą bei visą valstybės skolą. Valstybės kontrolė ankstesnių auditų metu buvo atkreipusi dėmesį į tokius valstybės skolos apskaitos netikslumus.

Finansų ministerijos nupirkti Vyriausybės vertybiniai popieriai neturi būti įtraukiami į valstybės skolą ir Ataskaitą, nes skola ir reikalavimas sutampa viename asmenyje – valstybėje.

Finansų ministerijos pozicija:

Finansų ministerija nesutinka, kad Finansų ministerijos iš laikinai laisvų išteklių nupirktų VVP įtraukimas į skolos ataskaitą bei į valstybės skolą prieštarauja Valstybės skolos įstatymui

Trūkumų pašalinimas ir rekomendacijų įgyvendinimas:

Finansų ministerijos teigimu, nuo 2004-01-07 įsigaliojus naujai Valstybės skolos įstatymo redakcijai, už 2004 m. ir vėlesnius laikotarpius ši suma bus eliminuojama iš valstybės skolos.

► ***Atvejis tolesniam pažangos stebėjimui.***

1.3. Korektūros klaidos

Ataskaitos eilutės 1.2 „Tiesioginė vidaus skola. Ilgalaikiai įsipareigojimai. Paskolos“ 5 skiltyje „Skolos pokytis“ korektūros klaida – nenurodytas neigiamas („minus“) ženklas prie skolos 50 577 tūkst. Lt pokyčio.

Ataskaitos eilutės 2.5 „Tiesioginė užsienio skola. Trumpalaikiai įsipareigojimai. Paskolos“ 5 skiltyje „Skolos pokytis“ korektūros klaida – nenurodytas teigiamas 241 696 tūkst. Lt pokytis.

1.4. Kiti valstybės turtiniai įsipareigojimai ir įsiskolinimai

Be tiesioginių valstybės įsiskolinimų ir įsipareigojimų (apibrėžtų Valstybės skolos įstatyme) ir apskaitomų skolos registruose ir Ataskaitoje, valstybė turėjo ir kitų, Valstybės skolos įstatyme neapibrėžtų įsiskolinimų ar turtinių įsipareigojimų. Plačiau žiūrėti Valstybės kontrolės išvadas dėl 2001 m. ir 2002 m. valstybės skolos ataskaitų.

Pažymėtina, kad iki šiol Finansų ministerija nėra nustačiusi tvarkos, reglamentuojančios tokių įsiskolinimų ir įsipareigojimų apskaitos tvarką. Valstybės išdo įstatymas nustato, kad valstybės išdo bendrosios sistemos funkcija yra ir valstybės turtinių įsipareigojimų valdymas (ne tik valstybės skolos valdymas). Be to, šiame įstatyme numatyta, kad finansų ministras nustato valstybės turtinių įsipareigojimų apskaitos tvarką.

Trūkumų pašalinimas ir rekomendacijų įgyvendinimas:

Siekdama pertvarkyti valstybės ir savivaldybių biudžeto vykdymo ir valstybės skolos apskaitos ir atskaitomybės sistemą, Finansų ministerija perka paslaugą veikiančiai apskaitos sistemai išanalizuoti ir techninės dokumentacijos naujai sistemai parengti. Pertvarkos metu bus

*IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
2003 METŲ VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITOS*

parengti Tarptautinius viešojo sektoriaus apskaitos standartus atitinkantys metodiniai nurodymai, taikomi turto, įsipareigojimų, pajamų ir išlaidų buhalterinėje apskaitoje ir finansinėje atskaitomybėje. Finansų ministerijos teigimu, įdiegus naująją sistemą bus įgyvendinta Valstybės kontrolės pastaba dėl visų valstybės turtinių įsipareigojimų ir įsiskolinimų apskaitos.

Plačiau apskaitos pertvarką žiūrėti Valstybės kontrolės išvados dėl 2003 m. valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos 2 priedo 3 dalyje ir 4 priede.

► Atvejis tolesniam pažangos stebėjimui.

2. 2003 M. NUSTATYTŲ LIMITŲ LAIKYMASIS

2.1. Įstatymu nustatyti skolinimosi limitai

2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu buvo nustatyti tokie valstybės skolos 2003 metų limitai:

- Valstybės grynojo skolinimosi limitas – 900 mln. litų. Valstybės grynasis skolinimasis 2003 metais sudarė 396,5 mln. Lt ir neviršijo įstatymu nustatyto dydžio.

- Įstatymu nustatyta, kad 2003 metais naujos valstybės garantijos nebus teikiamos, išskyrus atvejus, kai valstybės garantijos teikiamos suteiktoms paskoloms su valstybės garantija gražinti ir garantijų institucijų ir draudimo įmonių prisiimamiems įsipareigojimams užtikrinti. Faktiškai per 2003 metus naujos garantijos nebuvo suteiktos. Per 2003 metus buvo refinansuotos užsienio paskolos su valstybės garantija dviem ūkio subjektams: Lietuvos ir JAV AB „Klaipėdos nafta“ (refinansuotos anksčiau suteiktos paskolos reg. Nr.96-1091, reg. Nr.96-1097 ir reg. Nr.99-1215) ir AB „Lietuvos avialinijos“ (refinansuota anksčiau suteikta paskola reg. Nr. 2-2000-1248).

- Garantijų institucijų ir draudimo įmonių prisiimtų įsipareigojimų, dėl kurių suteikta valstybės garantija, suma negali viršyti 250 mln. Lt. 2003 metų pabaigoje šis rodiklis sudarė 223,5 mln. Lt. Per 2003 metus suteiktos valstybės garantijos dėl 204,1 mln. Lt įsipareigojimų. Limitas neviršytas.

Taip pat šiuo įstatymu buvo nustatyta išleisti VVP ir imti paskolas valstybės vardu:

- Valstybės biudžeto deficitui dengti – iki 1 312 278 tūkst. Lt. Per 2003 metus buvo pasiskolinta iš viso 3 652 387,9 tūkst. Lt. Faktiškai per šiuos metus Valstybės išdui deficitui dengti buvo pervesta 1 285 954 tūkst. Lt pasiskolintų lėšų. Faktinis biudžeto deficitas buvo 1 190 859,3 tūkst. Lt.

Plačiau žiūrėti Valstybės kontrolės išvados dėl 2003 m. valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos priedo 1 dalyje.

- valstybės investicijoms finansuoti – iki 130 000 tūkst. Lt. Faktiškai per 2003 metus valstybės investicijų projektams buvo skirta 90 410 tūkst. Lt valstybės vardu gautų paskolų.

- Valstybinės ligonių kasos 2003 metų gražinamai paskolos daliai dengti – iki 18 000 tūkst. Lt. 2003 m. minėta suma Valstybinės ligonių kasos gražinamai paskolos daliai dengti buvo pervesta.

- Valstybės skoliniams įsipareigojimams VĮ Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondui dengti – iki 73 064 tūkst. Lt. Faktiškai per 2003 metus fondui metų pabaigoje pervesta 2 mln. Lt skolintų lėšų (likusi (71 064 tūkst. Lt) skolintų lėšų suma pervesta 2004 metų kovo mėn.).

- Laikantis valstybės grynojo skolinimosi limito, finansuoti Valstybės investicijų programą iš pasirašytų paskolų su valstybės garantija – iki 190 000 tūkst. Lt (*Pastaba: įstatymo 10 priedelyje Valstybės investicijų 2003 - 2005 metų programa (pagal investavimo sritis) nurodyta konkreti valstybės investicijų, finansuojamų iš paskolų su valstybės garantija, suma – 142 791 tūkst. Lt*). Faktiškai per 2003 metus pagal Valstybės investicijų programoje numatytų projektų įgyvendinimui buvo gauta 76,5 mln. Lt lėšų pagal anksčiau pasirašytas sutartis dėl užsienio paskolų su valstybės garantija.

2.2. Kitais teisės aktais nustatyti skolinimosi limitai

Be įstatymu nustatytų valstybės skolos limitų, 2003 metams Vyriausybės buvo nustatyti tokie valstybės skolos limitai:

- valstybės išlaidos palūkanoms už valstybės vardu paimtas paskolas mokėti neviršytų 15 procentų patvirtintų metinių valstybės biudžeto pajamų. Faktinis šio rodiklio dydis 2003 metų pabaigoje – 6,6 proc.

- trumpalaikė skola, t.y. įsipareigojimai, kurių pradinė trukmė nesiekia 1 metų, neviršytų 25 procentų valstybės skolos. Faktinis šio rodiklio dydis 2003 metų pabaigoje – 6,8 proc.

- valstybės vardu prisiimta užsienio skola eurais iki 2004 m. gruodžio 31 d. sudarytų ne mažiau kaip 75 procentus valstybės vardu prisiimtos užsienio skolos. Faktinis šio rodiklio dydis 2002 metų pabaigoje – 84,4 proc.

- valstybės skola 2004 m. gruodžio 31 d. sudarytų ne daugiau kaip 30 procentų tų metų bendrojo vidaus produkto, o užsienio skola neviršytų 25 procentų tų metų bendrojo vidaus produkto. Faktinis šių rodiklių dydis 2003 metais: valstybės skola sudarė apie 23,6 proc., o užsienio skola – 15,9 proc.

- valstybės skolos aptarnavimo išlaidos būtų stabilios – teikiama pirmenybė skolinimuisi už fiksuotas palūkanų normas ir užtikrinta, kad tiesioginiai valstybės skoliniai įsipareigojimai už fiksuotą palūkanų normą sudarytų ne mažiau kaip 70 procentų visų valstybės vardu prisiimtų skolinių įsipareigojimų. Faktinis šio rodiklio dydis 2003 metų pabaigoje – 91,1 proc.

2.3. Tarptautiniai skolinimosi reitingai

Vyriausybės taip pat nustatytas tikslas siekti pagerinti valstybės tarptautinį kredito reitingą. Lietuvos reitingai per pastaruosius metus nuolat keliama, 2003 metų pabaigoje ir 2004 metų pradžioje tarptautinės reitingų agentūros suteikė Lietuvai tokius kreditų reitingus ilgalaikėms paskoloms užsienio valiuta: Moody's – **A3/teig.**, Standard&Poor's – **A-/neutr.**, Fitch Ratings – **A-/teig.** Ilgalaikėms paskoloms nacionaline valiuta (litymis) buvo nustatyti tokie reitingai: **A3**, **A-** ir **A**.

2.4. Valstybės biudžeto asignavimai, skirti valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms

2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu buvo nustatytos 976 205 tūkst. Lt valstybės skolos aptarnavimo išlaidos, iš jų paprastosios – 903 154 tūkst. Lt ir nepaprastosios išlaidos 73 051 tūkst. Lt. Pagal duomenis, pateiktus 2003 metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitoje, faktiškai valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms panaudota 820 277,7 tūkst. Lt (panaudota 84 proc. numatytų lėšų, arba beveik 156 mln. Lt mažiau).

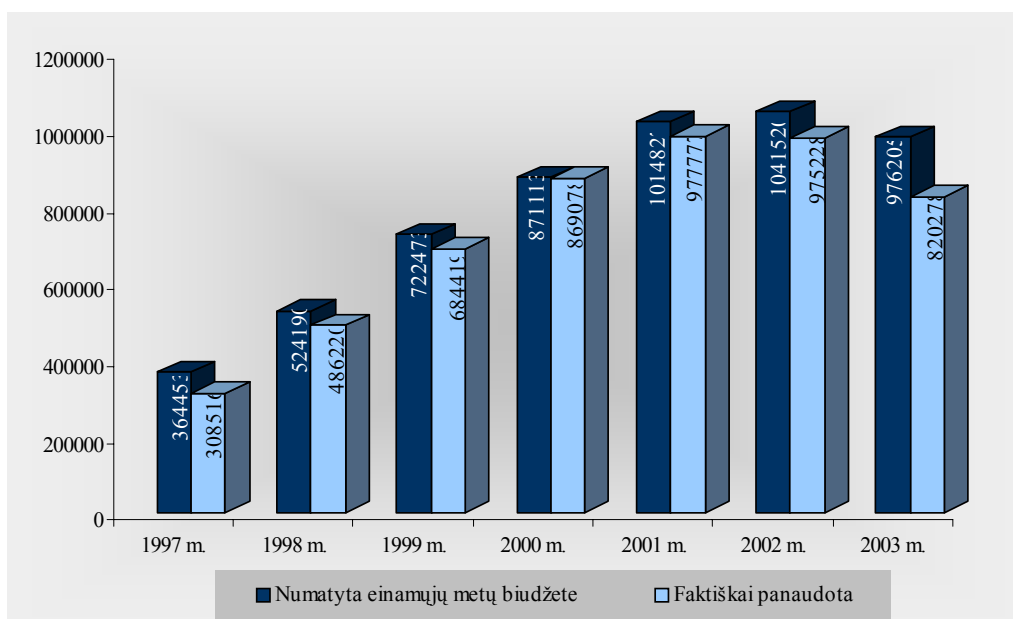
Planuojant asignavimus palūkanoms mokėti, Finansų ministerijoje naudojamos dvi pagrindinės prielaidos: prognozuojama palūkanų norma ir prognozuojami valiutų kursai.

Asignavimams, susijusiems su valstybės skolos valdymu, apskaičiuoti reikalingos valiutų kursų bei palūkanų normų prognozės nustatomos finansų ministro įsakymu patvirtintoje Planuojamų valstybės biudžeto pajamų ir valstybės biudžeto išlaidų, susijusių su valstybės skola, apskaičiavimo metodikoje nustatyta tvarka.

Remiantis šia metodika valiutų kursai prognozuojami imant ne mažiau kaip penkių užsienio bankų 12 mėn. valiutos kursų prognozes aritmetinį vidurkį neįtraukiant mažiausios ir didžiausios užsienio bankų prognozuojamos kurso reikšmės. Taip apskaičiuotos valiutų kursų prognozės gali būti koreguojamos padidinant arba sumažinant jas iki 20 proc.

Jau pasirašytų paskolų pagal kintamas palūkanų normas apskaičiuotos palūkanų sumos, atsižvelgiant į valiutą ir palūkanų normų kitimo tendencijas vidaus ir užsienio rinkose, atskiroms valiutoms padidintos 10 proc. (pagal Finansų ministerijos metodiką gali būti padidintos iki 30 proc.).

Valstybės biudžeto asignavimų, skirtų valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms, dinamika 1997-2003 metais (tūkst. Lt)

Valstybės skolos valdymo išlaidoms asignavimai planuojami „konservatyviai“, nes pasikeitus situacijai skolinimosi rinkose, pasikeitus palūkanų normoms pasirašytų paskolų pagal kintamas palūkanų normas ir esant kitoms priežastims, ir turint patvirtintus mažesnius asignavimus, būtų rizika ne laiku atsiskaityti su užsienio ir vidaus kreditoriais. Šalis atsidurtų nepatikimų partnerių gretose ir kristų valstybės skolinimosi reitingai.

Valstybės biudžete kiekvienais metais patvirtinti asignavimai skolos valdymo išlaidoms tikslinami mažinant, nors ir sumažinus lieka nepanaudoti. 2002 m. valstybės biudžete skolos valdymo programai buvo patvirtinta (patikslinus mažinimo linkme) 1041,5 mln. Lt, o panaudota 975,2 mln. Lt, t. y. liko nepanaudota 66,3 mln. Lt. 2003 m. valstybės biudžete valstybės skolos valdymui buvo patvirtinta 1065,8 mln. Lt, tačiau Lietuvos Respublikos 2003 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo pakeitimo įstatymu 2003-07-03 Nr. IX-1678, patikslinus asignavimus Finansų ministerijai, Vyriausybė 2003-07-18 nutarimu Nr. 935 valstybės skolos valdymo programai patvirtino 976,2 mln. Lt, t. y. sumažino 89,6 mln. Lt.

Alternatyvus variantas būtų netaikyti „konservatyvaus“ prognozavimo, t. y. nedidinti prognozuojamų valiutų kursų ir palūkanų normų. Tačiau šiuo atveju turėtų būti įstatyme nustatyta, kaip bus elgiamasi, jei valiutų kursai ir palūkanų normos viršys prognozes. Šiuo atveju būtų galima siūlyti Biudžeto projekte iš anksto numatyti, kokios išlaidos bus mažinamos, arba numatyti skolinimosi limitą didinimą arba kitą variantą.

Kita alternatyva būtų numatyti sąlyginį modelį, Biudžeto projekte nustatant iš anksto, kokie papildomi asignavimai bus finansuojami, jeigu bus sutaupyti asignavimai valstybės skolos valdymui.

Tačiau atsižvelgdami į tai, kad fiskalinis deficitas planuojamas ties 3 proc. riba, o papildomas skolinimasis jį viršytų, manome, kad pateiktas asignavimų palūkanoms prognozuoti modelis („konservatyvus“ planavimas ir metų eigoje tikslinimas mažėjimo linkme) Biudžeto projektui taip pat yra atsargus ir pakankamai priimtinas.

3. 2003 M. VALSTYBĖS SKOLOS PAGRINDINĖS CHARAKTERISTIKOS

Valstybės skolos 2003 m. gruodžio 31 d. ataskaitoje nurodyta valstybės skola 2003-12-31 sudarė 13 137 335 tūkst. Lt. Per 2003 metus ji sumažėjo 24 208 tūkst. Lt, arba 0,2 proc. (palyginkite – per 1999 m. valstybės skola padidėjo 25,5 proc., per 2000 m. – 5,4 proc., per 2001 m. – 1,4 proc., per 2002 m. – 2 proc.).

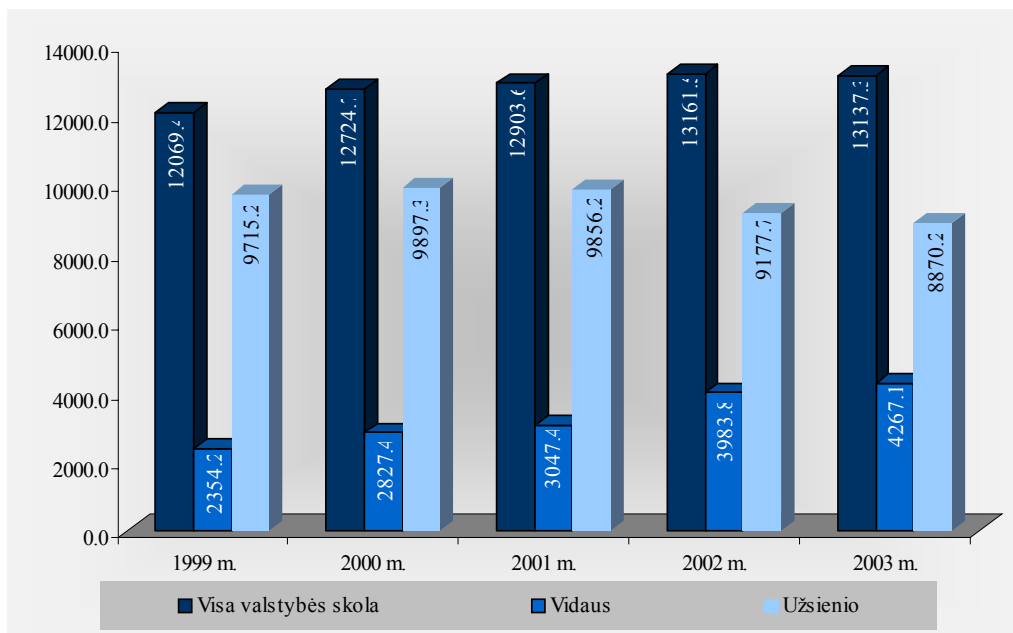
Pagrindiniai valstybės skolos 2003 m. apimčiai (dydžiui) ir struktūrai įtakos turintys veiksniai:

- valiutų kursų pokyčiai,
- skolinimosi užsienyje pokyčiai,
- skolinimosi trukmė.

Valiutų kursų pokyčio įtaka valstybės skolos dydžiui

Valstybės užsienio skola (valstybės skola užsienio valiuta) per 2003 metus sumažėjo 307 512 tūkst. Lt (3,3 proc.). Mažėjo tiek tiesioginė, tiek ir netiesioginė (paskolos suteiktos su valstybės garantija) užsienio skola (žiūrėti diagramą).

Valstybės vidaus ir užsienio skola 1999 - 2003 m. (mln. Lt)

Įtakos valstybės skolos augimo tempų mažėjimui 2003 metais turėjo valiutų, kuriomis ankstesniais metais buvo gautos paskolos, kursų pasikeitimai (mažėjimas) lito atžvilgiu.

Pastebėjimas: Jei užsienio valiutų kursai per 2003 metus nebūtų kitę, tai valstybės užsienio skola, o ir visa valstybės skola būtų 391 665 tūkst. Lt didesnė. Ji sudarytų 13 529 000 tūkst. Lt ir per metus būtų išaugusi 2,8 proc. Daugiausiai (350 237 tūkst. Lt) 2003 metais valstybės skola sumažėjo dėl JAV dolerio kurso kritimo lito atžvilgiu.

Santykinis skolinimosi užsienyje sumažėjimas

Išlieka prieš kelerius metus atsiradusi tendencija didėti vidaus skolos lyginamajam svoriui bendroje valstybės skoloje, t. y. daugiau pradedama skolintis vidaus rinkoje. Per praėjusius metus vidaus skola išaugo 283 304 tūkst. Lt arba 7,1 proc., kai tuo tarpu užsienio skola sumažėjo 307 512 tūkst. Lt arba 3,3 proc. (pagrindinį užsienio skolos sumažėjimo svorį sudarė valiutų kursų pokyčiai).

Per 2003 metus buvo gauta 485,34 mln. eurų ir 4,32 mln. JAV dolerių. Kitomis užsienio valiutomis paskolų lėšų gauta nebuvo.

Per 2003 metus buvo gražinta: 298,6 mln. eurų, 59,1 mln. SDR, 49,1 mln. JAV dolerių, 4,3 mln. Danijos kronų; 4,3 mln. Švedijos kronų ir 621,5 mln. Japonijos jenių.

Per 2003 metus pakito ir Ataskaitos struktūra:

- metų pabaigoje neliko skolos priemonės „Tiesioginė vidaus skola. Ilgalaikiai įsipareigojimai. Paskolos“ – 2003 metų antrąjį ketvirtį baigta gražinti skola akcinei bendrovei bankui „Hansabankui“ (susidariusi dėl buvusio TSRS taupomojo banko nusavintų indėlių gražinimo). 2003 metų kovo ir birželio mėnesiais dviem mokėjimo pavedimais buvo gražinta AB bankui „Hansabankui“ likusi 50,577 mln. Lt skola.

- per 2003 metus atsirado nauja skolos priemonė „Užsienio skola. Trumpalaikiai įsipareigojimai. Paskolos“ – atidaryta kredito linija trumpalaikėms paskoloms eurais.

Skolinimosi trukmės pokyčiai

Pastebima tendencija vidaus rinkoje daugiau skolintis pagal ilgalaikes sutartis. Vidaus ilgalaikė skola per 2003 metus padidėjo 379 517 tūkst. Lt arba 11,4 proc. (trumpalaikiai įsipareigojimai vidaus rinkoje sumažėjo per tą patį laikotarpį 96 213 tūkst. Lt arba 14,6 proc.). Skolinimasis užsienio valiuta turi priešingą tendenciją – per 2003 metus sumažėjo ilgalaikių įsipareigojimų dalis ir padidėjo trumpalaikių įsipareigojimų lyginamasis svoris bendroje skoloje.

Valstybės skolos ir būsimųjų laikotarpių palūkanų dydis:

1. Užsienio valiuta tiesioginė skola

Už iki 2004-05-01 gautą tiesioginę valstybės skolą užsienio valiuta ateityje teks gražinti apie 12,94 mlrd. Lt (iš jų: skolos gražinimai – 9,84 mlrd. Lt ir būsimų laikotarpių mokėtinos palūkanos už paskolas – 3,1 mlrd. Lt). Didžiausią tokių įsipareigojimų dalį sudaro įsipareigojimai eurais – apie 11,49 mlrd. Lt, arba 88,9 proc. nuo visų įsipareigojimų.

Didžiausią įsipareigojimų (prisiimtų iki 2004-05-01) dalį teks padengti 2004, 2005, 2008 ir 2012 metais – atitinkamai apie 1,86 mlrd. Lt, 1,74 mlrd. Lt, 1,2 mlrd. Lt ir 1,73 mlrd. Lt, kurių didžiąją dalį sudaro VVP emisijų, išplatintų eurais, grąžinimai.

2. Litais tiesioginė skola

2.1. VVP, išleistų litais (be tikslinių VVP), emisijos: bendras įsiskolinimas apie 4,47 mlrd. Lt, iš jų: emisija – 3,79 mlrd. Lt ir apie 0,68 mlrd. Lt būsimų laikotarpių mokėtinų palūkanų. Didžiausią įsipareigojimų dalį teks padengti 2004 ir 2005 metais – atitinkamai apie 0,6 mlrd. Lt ir 0,8 mlrd. Lt.

2.2. Už Lietuvos Respublikos įstatymais nustatytus turtinius įsipareigojimus: bendras įsiskolinimas – 204,2 mln. Lt. Ši įsipareigojimą numatoma padengti iki 2009 metų pabaigos.

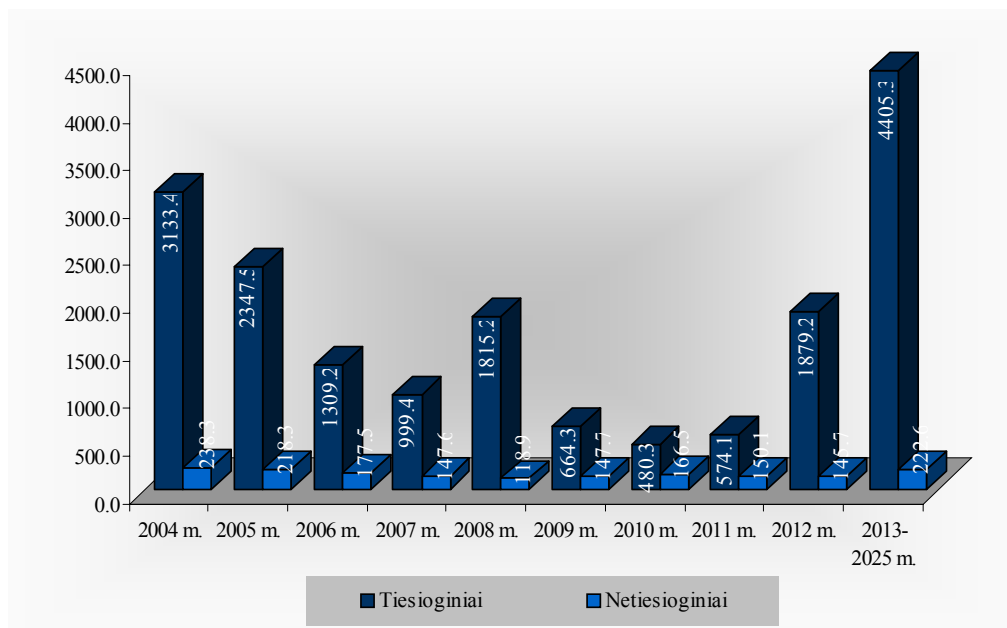
3. Įsiskolinimai už valstybės vardu suteiktas garantijas (sąlyginiai įsiskolinimai)

3.1. Užsienio paskolų. Bendras įsiskolinimas apie 1559,1 mln. Lt. Paskolos su valstybės garantija numatomos padengti iki 2022 metų.

3.2. Vidaus paskolų. Bendras įsiskolinimas apie 16,8 mln. Lt. Numatoma padengti iki 2010 metų pabaigos.

Bendri valstybės įsipareigojimai už valstybės skolą, gauta (prisiimta) iki 2004-05-01, ir būsimųjų laikotarpių palūkanas už tiesioginę skolą yra apie 19,3 mlrd. Lt.

Valstybės skolinių įsipareigojimų grąžinimo grafikas 2004 – 2025 metais (mln. Lt)

4. VALSTYBĖS TURTINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ PRISIĖMIMAS

4.1. Teisinė bazė

■ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 128 straipsnyje numatyta, kad „sprendimus dėl valstybinės paskolos ir valstybės kitų esminių turtinių įsipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu“. 1996-09-13 įsigaliojo specialus valstybės skolinius įsipareigojimus reglamentuojantis Valstybės skolos įstatymas. Valstybės skolos įstatymas reglamentuoja santykius, susijusius su valstybės skola ir valstybės reikalavimo teise į skolininkus ir skolininkus, už kurių įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, pagal paskolos sutartis ir sutartis su valstybės garantija arba kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus.

Valstybės skolos įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje (redakcija iki 2004-01-07) numatyta „vidaus ir užsienio paskolas Lietuvos Respublikos vardu ima bei valstybės garantijas vidaus ir užsienio paskoloms teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybė, laikydamasi Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų limitų, šio įstatymo 5, 6 ir 7 straipsniuose nustatyta tvarka.“ „Vidaus ir užsienio paskolas valstybės vardu ima bei valstybės garantijas paskoloms teikia Vyriausybė, laikydamasi įstatymuose nustatytų limitų, šio Įstatymo 5 ir 6 straipsniuose nustatyta tvarka.“ (redakcija nuo 2004-01-07).

Esama valstybės paskolų ir valstybės garantijų teikimo sistema numato, kad Seimas patvirtina skolinimosi limitus ir deleguoja Vyriausybei teisę imti ir teikti valstybės paskolas, garantijas iki 40 mln. Lt savarankiškai, o virš 40 mln. Lt, be atskiro Seimo sprendimo, imti paskolą valstybės biudžeto deficitui finansuoti, Valstybės išdo pinigų srautams subalansuoti ir kitiems tikslams, numatytiems atitinkamų metų valstybės biudžeto įstatyme, neviršijant Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytų limitų. Dėl kitų valstybės paskolų ir valstybės garantijų, viršijančių 40 mln. Lt sumą sprendimus priima Seimas Vyriausybės siūlymu.

Seimas, tvirtindamas metų valstybės biudžetą, nustatydamas skolinimosi limitus, priima sprendimą (išreiškia valią) dėl skolinimosi, tačiau išlieka abejonės, ar tokio sprendimo turinys pilnai atitinka Konstitucijos 128 straipsnio 1 dalyje numatyto Seimo sprendimo teisinį turinį ir ar nėra deleguojamos išimtinai kompetencijai priskirtos funkcijos²: tvirtinant metų valstybės biudžetą nėra išsamiai, aiškiai ir vienoje vietoje (įstatyme) nurodoma, kokio dydžio skolintos lėšos kam bus naudojamos.

---

² Konstitucinis teismas 2000-10-18 nutarimu konstatavo, kad „Konstitucijos 128 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad sprendimus dėl valstybinės paskolos ir kitų esminių valstybės įsipareigojimų priima Seimas Vyriausybės siūlymu. Tai reiškia, kad sprendimus dėl valstybės esminių įsipareigojimų pagal Konstituciją gali priimti tik Seimas ir tik tuomet, kai yra Vyriausybės siūlymas. Konstitucinis Teismas 1999-06-03 d. ir 1999-12-21 d. nutarimuose yra konstatavęs: „Jei Konstitucijoje yra tiesiogiai nustatyti konkrečios valstybinės valdžios institucijos įgaliojimai, **nė viena kita institucija negali iš jos šių įgaliojimų perimti, o institucija, kurios įgaliojimai Konstitucijoje nustatyti, negali jų perduoti ar atsisakyti.** Tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu.“

Rekomenduojame: tvirtinant metų valstybės biudžetą išsamiai, aiškiai ir vienoje vietoje (įstatyme) nurodyti konkrečias skolintų sumų panaudojimo sumas (limitus) kiekvienam tikslui.

4.2. Sistemos kūrimas

■ Valstybės skolos įstatymas be valstybės paskolų numato valstybės įsipareigojimų formą – paskolą su valstybės garantija. Tai „piniginės lėšos, materialinės vertybės arba paslaugos, gautos Lietuvos Respublikos juridinio ar fizinio asmens arba įmonės, neturinčios juridinio asmens teisių, iš vidaus arba užsienio kreditorių pagal paskolos sutartis arba kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, kurių sąlygų įvykdymą garantuoja valstybė“. Valstybės garantija – Lietuvos Respublikos turtinis įsipareigojimas grąžinti visą skolą arba jos dalį ir apmokėti kitas su skola susijusias išlaidas vidaus arba užsienio kreditoriui už skolininką, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, jeigu šis neįvykdo arba įvykdo ne visus paskolos sutartyje arba kituose įsipareigojamuosiuose skolos dokumentuose numatytus įsipareigojimus.

Valstybei, pasirašant paskolos sutartis suteikiant valstybės garantijas, atstovauja Finansų ministerija. Valstybės vardu gaunamos paskolos įforminamos kreditoriaus parengta sutartimi. Valstybės vardu teikiama paskola įforminama Finansų ministerijos parengta sutartimi. Valstybės garantija įforminama garantiniu raštu, kurį paprastai pateikia kreditorius. Konkrečios valstybinės paskolos teikimo sąlygos, numatomos paskolų sutartyse. Valstybės garantijos turinys faktiškai pateikiamos garantiniuose raštuose.

Pastaraisiais metais teisės aktuose: Valstybės skolos įstatyme, Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme, Vyriausybės 2001-06-04 nutarime Nr. 667 „Dėl Paskolų iš valstybės vardu gautų paskolų lėšų bei valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų grąžinimo tvarkos patvirtinimo“, Vyriausybės 2001-12-14 nutarime Nr. 1517 „Dėl Valstybinės paskolų komisijos sudarymo“, žymiai detaliau ir konkrečiau, lyginant su ankstesniais laikotarpiais, yra reglamentuotas valstybės paskolų ir garantijų suteikimo mechanizmas.

Vyriausybės nutarimo Nr. 667 ketvirtame punkte reglamentuotos valstybės garantijos suteikimo sąlygos, t.y. valstybės garantija suteikiama tik tuo atveju, jeigu pretendentai (juridiniai asmenys) nėra skolingi valstybės biudžetui ir socialinio draudimo fondui, laiku vykdo įsipareigojimus, ne mažiau kaip 25 procentus investicijų projekto finansuoja savo lėšomis, prieš savininkus nevykdomas ikiteisminis tyrimas ir nėra įrodyta kitokių nusižengimų ekonomikai, verslui ir finansams. Valstybės garantija gali būti suteikiama ne daugiau kaip 80 proc. gaunamos paskolos sumos, tokiu būdu pasidalijant paskolos negrąžinimo riziką su kreditoriumi. Savivaldybių gaunamoms paskoloms valstybės garantija gali būti suteikta tik tuomet, jei paskolomis finansuojami investicijų projektai yra įtraukti į Valstybės investicijų programą ir

savivaldybių biudžetuose šiems projektams finansuoti yra numatyta lėšų. Finansų ministerija jau turi galimybę reikalauti, kad būtų pateikta nepriklausomų ekspertų arba Valstybės kontrolės išvados dėl paskolos gavėjo ankstesnių investicijų projektų įgyvendinimo eigos ir atsiperkamumo. Kreditoriams reikalaujant, valstybės vardu paskolų ir valstybės garantijų sutarčių projektai teikiami Teisingumo ministerijai, kad būtų parengta teisinė išvada.

Nagrinėjant dokumentus, pateiktus gauti valstybės garantiją ar paskolą, ir priimant atitinkamus sprendimus, atsižvelgiama į Centrinės projektų valdymo agentūros ir kitų panašia veikla užsiimančių agentūrų išvadas dėl pateiktų projektų pagrįstumo ir ekonominio efektyvumo.

Įsigaliojus Valstybės pagalbos įstatymui valstybės paskolų suteikimo klausimai derinami su Konkurencijos taryba.

Didžiausias teigiamas persilaužimas įvyko, kai valstybės garantijos pastaraisiais metais iš viso neteikiamos (išskyrus atvejus, kai, siekiant sumažinti kaštus ar riziką, perfinansuojamos paskolos, kurioms anksčiau buvo suteiktos valstybės garantijos), o valstybės vardu paskolos suteikiamos strateginę reikšmę turintiems projektams, kurie remiami Vyriausybės ar savivaldybių.

Atsižvelgiant į tai, kad buvęs mechanizmas neapsaugojo valstybės nuo didelių nuostolių, mes manome, kad dabartinė garantijų išdavimo ir paskolų teikimo sistema ir toliau turi būti tobulinama. Toliau nurodytos rizikos ir pateiktos rekomendacijos dėl tų sistemos (tarp jų ir teisės aktų) dalių, kuriose dabar veikiančioje sistemoje nėra numatyta pakankamai priemonių sumažinti nurodytą riziką.

4.3. Probleminių paskolų istorija

Vertinant valstybės įsipareigojimus už ūkio subjektus, kuriems suteiktos paskolos valstybės vardu ir su valstybės garantija, buvo vertinti visi valstybės prisiimti už ūkio subjektus įsipareigojimai, išskyrus biudžetinių įstaigų, Lietuvos banko ir savivaldybių įsipareigojimus. Bendra tokių ūkio subjektų (akcinių bendrovių, uždarytųjų akcinių bendrovių, valstybės įmonių) įsipareigojimų suma – apie 1569 mln. Lt. Apie 609 mln. Lt šių įsipareigojimų (arba apie 39 proc. nuo bendros sumos) sudaro probleminės paskolos³.

Vertinant paskolas, priskirtas probleminėms arba didelės (4) ir didžiausios (5) rizikos grupėms (kitos rizikos grupės yra Standartinė, Galima ir Padidėjusi – šioms grupėms priskirti ūkio subjektai beveik be sutrikimų vykdo savo skolinius įsipareigojimus), nustatyta, kad šiai grupei priskirtų ūkio subjektų įsiskolinimas valstybei dėl jiems suteiktų paskolų ir valstybės garantijų sudaro apie 609 mln. Lt. Didžiausius įsiskolinimus sudaro paskolos suteiktos 1995

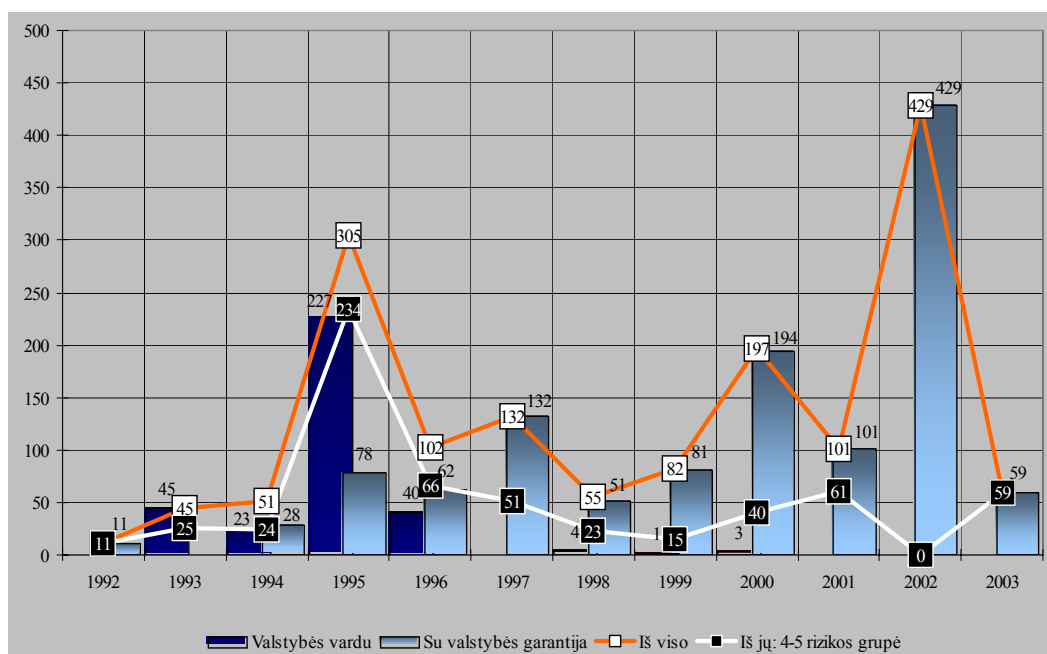
---

³ Neaudituoti duomenys.

metais ir 1996 metais (atitinkamai apie 234 mln. Lt ir 66 mln. Lt). Šių paskolų lyginamasis svoris bendrame išskolinime sudaro atitinkamai 38,6 ir 10,6 procentus (žiūrėti diagramas).

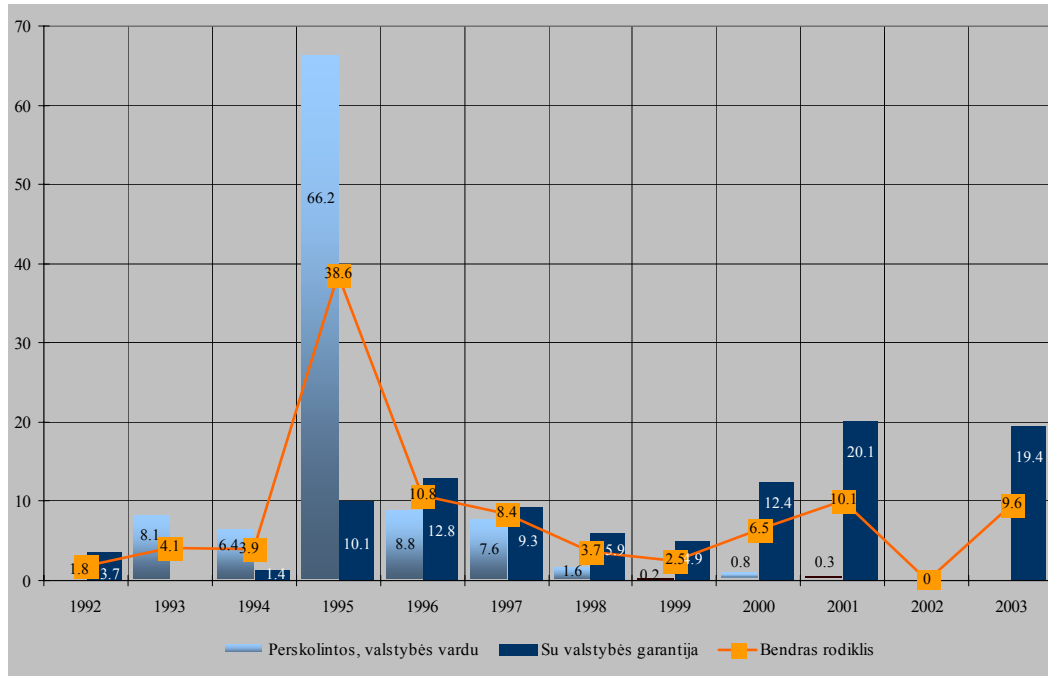
Įvertinus, kad už tokius ūkio subjektus valstybės lėšomis kasmet padengiama virš 100 mln. Lt skolinių įsipareigojimų (žiūrėti 3.2. poskyrį) tikėtina, kad ir ateityje nemaža valstybės lėšų dalis turės būti skirta tokioms paskoloms ir garantijoms dengti.

Perskolinų ir suteiktų su valstybės garantija paskolų, priskirtų 4 - 5 rizikos grupėms, išskolinimų pasiskirstymas pagal paskolų išdavimo metus ir palyginimas su visomis perskolinomis ir suteiktomis su valstybės garantija paskolomis (2003-12-31 duomenimis, mln. Lt)

- Pastabos:**
1. 2003 m. valstybės garantijos 59 mln. Lt AB „Klaipėdos nafta“ ir AB „Lietuvos avialinijos“ yra nurodytos 4 – 5 grupėse, nes tai ankstesniais metais suteiktų paskolų su valstybės garantija, kurios buvo įtrauktos į 4 – 5 grupes, perfinansavimas.
  2. 2002 m. nurodyta 429 mln. valstybės garantija AB „Mažeikių naftai“.

Perskolinų ir suteiktų su valstybės garantija paskolų, priskirtų 4 - 5 rizikos grupėms, išiskolinimų pasiskirstymas pagal paskolų suteikimo metus (proc. nuo bendros sumos pagal 2003-12-31 duomenis)

4.4. Tobulintinos sritys

Tolesnis sistemos kūrimas turėtų užtikrinti tobulinimą šiose srityse:

- Paskutiniu metu patobulinti teisės aktai ir sistema nepakankamai užtikrina, kad nepasikartos klaidos, susijusios su **prievolių užtikrinimų galiojimu**.
- Paskutiniu metu patobulinti teisės aktai ir sistema pakankamai neužtikrina, kad nepasikartos klaidos, susijusios su **naujų įstatymų įgyvendinimu, nustatytų klaidų nagrinėjimu, pavaldžių darbuotojų priežiūra**.
- Mūsų nuomone, turi būti peržiūrėtas ir patobulintas valstybės garantijų įforminimas (plačiau žiūrėti kitą poskyrį).

4.5. Valstybės garantijų įforminimas

- Finansų ministerija, pasirašydama valstybės garantijas, beveik visais atvejais numatė, kad sandoriui taikoma užsienio šalies teisė.

Finansų ministerija nurodė, kad esant nepakankamam teisiniam sureguliuavimui, 1995-1998 m. sudarant paskolų ar garantijų sutartis buvo vadovautasi užsienio šalies teise, pasinaudojant tų šalių, kurios jau daug metų vykdo valstybės paskolų ir garantijų teikimo veiklą,

patirtimi ir kvalifikacija. Finansų ministerijos teigimu tai neprieštaravo ir iki 2001-07-01 galiojusiam Civiliniam kodeksui, kurio 606 str. nuostatos leido tais atvejais, kai atitinkami santykiai nereguliuoti ar nepakankamai sureguliuoti įstatymuose, vadovautis tarptautiniais papročiais. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos įstatymuose šie santykiai nebuvo pakankamai reglamentuoti, buvo pasirenkama užsienio šalių teisė ir didelė finansinių institucijų ir komercinių bankų tarptautinė patirtis teikiant paskolas, sudarant paskolų ir garantijų sutartis.

Valstybiniai auditoriai pažymi, kad nėra jokių pažeidimų valstybės vardu imamų paskolų sutartyse numatant ir taikant užsienio valstybių teisę. Sutartyse su užsienio elementu nustatyti užsienio šalių teisės taikymą ne tik nedraudžiama, bet leidžiama tiesiogiai ne tik pagal tarptautinius papročiais, bet ir pagal iki 2001-07-01 galiojusio Civilinio kodekso 616 str., ir pagal šiuo metu galiojančią Civilinį kodeksą.

■ Tačiau vertinant užsienio teisės pasirinkimą teikiant valstybės garantijas išskyla klausimai ne tik dėl galimybės pasirinkti užsienio teisę, bet ir dėl įsipareigojimų apimties. Finansų ministerija, pasirašydama garantinius raštus užsienio kreditoriams, pasirinkdavo užsienio teisę. Todėl yra sudėtinga nustatyti teisės normas, kurių pagrindu nustatoma garanto atsakomybė (prisiimtų valstybės įsipareigojimų apimtis). Auditorių nuomone, vienašaliam sandoriui turėtų būti taikoma valstybės, kurioje jie buvo sudaryti teisė.

Valstybės skolos įstatymas nenumato, kokia, solidarioji ar subsidiarioji, atsakomybė kyla valstybei kaip garantui. Vyriausybės nutarimai taip pat nenustatė, kokia, subsidiarinė ar solidarinė, atsakomybė kyla valstybei išdavus garantiją. Atskiru nutarimu Vyriausybė konkrečiu atveju suteikdama valstybės garantiją, paprastai nenurodo, kokia, visa ar dalis skolos bus gražinta kreditoriui, kokios išlaidos bus kompensuojamos, kokiomis sąlygomis bus kompensuojami kiti galimi nuostoliai.

Valstybė, numatydamą garantijų, o ne laidavimo formą, auditorių nuomone, numato prisiimamą subsidiariją, o ne solidariją atsakomybę. Tai normaliomis sąlygomis reiškia kreditoriaus pareigą nukreipti išieškojimą pagrindiniam skolininkui ir tik nesant galimybės gauti savo reikalavimų patenkinimo iš pagrindinio skolininko – nukreipti pretenzijas garantui, mažesnius garanto (šiuo atveju valstybės) įsipareigojimus. Valstybė, pasirinkdama garantijos už paskolą ar kitus skolinius įsipareigojimus formą, tuo pačiu dalį rizikos, kad ūkio subjekto skoliniai įsipareigojimai nebus įvykdyti, perduoda ir kreditoriui. Be to, Valstybės skolos įstatymas⁴ nenumato galimybės garantuoti kreditoriui jo nuostolių atlyginimo (nors Civilinis kodeksas numato),

■ Vertinant Finansų ministerijos užsienio kreditoriams išduotus garantinius raštus nustatyta, kad faktiškai Finansų ministerija valstybės vardu veikė kaip laiduotojas už Lietuvos

---

⁴ Valstybės garantija - Lietuvos Respublikos turpinis įsipareigojimas gražinti visą skolą arba jos dalį ir apmokėti kitas su skola susijusias išlaidas vidaus arba užsienio kreditoriui už skolininką, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, jeigu šis neįvykdo arba įvykdo ne visus paskolos sutartyje arba kituose įsipareigojamuosiuose skolos dokumentuose numatytus įsipareigojimus.

Respublikos ūkio subjektus. Pasirašytais garantiniais raštais prisiimta solidarioji atsakomybė, t.y. valstybė visiškai ir besąlygiškai, atsisakydama bet kokių privilegijų ir jos interesais esamų teisių, prisiima atsakomybę už visas skolininko prievoles pagal laiduojamą sandorį. To pasekmė – valstybė apmoka už skolininką visas kreditoriaus pareikalautas sumas. Valstybės skolos įstatymui numačius galimybę garantuoti tam tikras kreditoriaus išlaidas ir toliau garantiniuose raštuose besąlygiškai buvo garantuojamas visų nuostolių atlyginimas, nors Vyriausybės nutarimuose apie išlaidų atlyginimą nepasisakoma.

Pastebėtinas ir faktas, kad suteikdama valstybės garantiją vidaus kreditoriui, Finansų ministerija prisiima subsidiariąją atsakomybę.

Vertinant Finansų ministerijos išduotus garantinius raštus kaip laidavimą, pažymėtina, kad nors Civilinis kodeksas nedraudžia susitarti dėl užsienio teisės taikymo laidavimo sutarčiai, bet ir numatė, kad nesusitarus dėl taikytinos teisės, laidavimo sutarčiai taikoma laiduotojo teritorijos teisė (Civilinio kodekso 616 str. 2 d. 8 p.).

Išduodama garantinius raštus, kurie faktiškai atitinką laidavimą, numatydama besąlygišką bet kokių kreditoriaus pareikalautų sumų apmokėjimą (ne tik išlaidų, bet visų nuostolių), Finansų ministerija, mūsų nuomone, prisiėmė didesnius negu leidžia Valstybės skolos įstatymas ir konkretūs Vyriausybės nutarimai dėl valstybės garantijų suteikimo įsipareigojimus. Numatydama kitos valstybės teisės taikymą valstybės garantijoms, Finansų ministerija neįvertino rizikos, kad Finansų ministerijos darbuotojams nepakaks kompetencijos vertinant kreditoriaus pretenzijų pagrįstumą. Finansų ministerija, garantinius raštus išduodama tik anglų kalba, sukėlė riziką, kad bus naudojamos teisinės terminijos skirtumai.

■ Valstybinio audito metu nustatyta, kad Finansų ministerija, teikdama informaciją apie valstybės garantijų projektus Valstybinei paskolų komisijai ir Vyriausybei kartu su šia informacija ir Vyriausybės nutarimo dėl valstybės garantijos projektu, nepateikia pačios paskolos sutarties (ar preliminarios paskolos sutarties), valstybės garantijos projekto. Tai ydinga praktika.

Informaciją apie Valstybės kontrolės rekomendacijas bei rekomendacijų įgyvendinimą žiūrėti 7 skyriuje.

5. VALSTYBĖS TURTINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ VYKDYMAS

5.1. Teisinė bazė

Išduodama valstybės garantijas, valstybė prisiima įsipareigojimą skolininkui nevykdant prievolės įvykdyti prievolę kreditoriui. Tačiau teisės aktai ir protingumo kriterijai nustato garantijų vykdymo (t.y. skolininko neįvykdytų prievolių apmokėjimo) tvarką. Protingumo kriterijai reikalauja, kad garantas įsitikintų, kad kreditorius iš tikro turi teisę reikalauti iš skolininko (ir iš garanto) prievolės įvykdymo. Protingumo kriterijai reikalauja garantui įsitikinti, ar negalima kreditoriaus atžvilgiu panaudoti pačio garanto ir skolininko atsikirtimus. Protingumo kriterijai reikalauja, kad vykdant garantiją, garantas užsitikrintų, kad turės visas teises ir tai patvirtinančius dokumentus pareikšti atgręžtinį reikalavimą skolininkui.

5.2. Išlaidos probleminėms paskoloms 2003 m.

Valstybės biudžeto lėšomis 2003 m. už ūkio subjektus (probleminės paskolos) buvo sumokėta 103,35 mln. Lt, iš jų: 98,71 mln. Lt sudarė paskolų ir 4,64 mln. Lt paskolų palūkanų apmokėjimas. Didžiausi mokėjimai buvo atlikti už šiuos ūkio subjektus: UAB Šiaulių aerouostas (apmokėta apie 15 mln. Lt), AB įmonė „Lietuvos tara“ (apmokėta per 13 mln. Lt), AB „Oruva“ (apmokėta per 6 mln. Lt), UAB Širdies chirurgijos centras (apmokėta per 3,7 mln. Lt).

5.3. Tobulintinos sritys

Finansų ministerija informavo, kad rengiama Valstybės garantijų kredito įstaigoms už ūkio subjektams suteiktas paskolas vykdymo (apmokėjimo) tvarka. Valstybės kontrolės nuomone, šioje tvarkoje atkreiptinas dėmesys į šias sritis:

- Nustatymas, ar skolininko prašyme nurodytos faktinės aplinkybės, kad skolininkas neturi galimybių pats įvykdyti įsipareigojimų, dažniausiai netikrinamos.
- Įsipareigojimų apmokėjimas be kreditoriaus ar/ir be skolininko reikalavimo.
- Lėšų pervedimas į skolininko sąskaitas.
- Reikalavimas iš kreditoriaus pateikti patvirtinimą apie tinkamai įvykdytą prievolę.
- Reikalavimas, kad kreditorius gražintų skolos dokumentus, pagal kuriuos Finansų ministerija atlieka mokėjimus.
- Valstybės, kaip laiduotojo (garanto), tų pačių veikslių, kokius gali taikyti skolininkas, taikymas prieš kreditorių.
- Garantijų vykdymas už bankrutuojančius skolininkus (plačiau žiūr. kitą poskyrį).

5.4. Garantijų vykdymas už bankrutuojančius skolininkus

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymus iškelus bankroto bylą stabdomas palūkanų, delspinigių skaičiavimas. Pagal Lietuvos Respublikos teisę, užsienio kreditorius negali pareikalauti palūkanų ir delspinigių nuo bankroto bylos iškėlimo iki faktinio skolos sumokėjimo. Kadangi Finansų ministerija garantiniais raštais pasirinkdavo taikytiną kitos valstybės teisę, vykdant duotus valstybės įsipareigojimus nebuvo taikomos įmonių bankroto įstatymo nuostatos, draudžiančios visų prievolių vykdymą skolininkui iškelus bankroto bylą ir nuostatos, draudžiančios skaičiuoti palūkanas ir delspinigius nuo bankroto bylos iškėlimo. Todėl Finansų ministerija vykdavo valstybės įsipareigojimus pagrindiniams skolininkui bankrutuojant ta pačia tvarka kaip ir visada. Yra rizika, kad valstybė galėjo patirti žalą dėl nepagrįsto apmokėjimo už skolininką tiek įsipareigojimų vykdymo procedūros prasme, tiek priimtų įsipareigojimų masto prasme⁵. Nepaisant to, kad Finansų ministerija pasirinko taikytiną kitos šalies teisę, bankroto įstatymai, mūsų nuomone, yra imperatyvūs, specialūs ir turėjo būti taikomos jų nuostatos. Kaip minėta, laidavimas yra šalutinė prievolė, kuri pasibaigia pasibaigus pagrindinei prievolei. Iškelus bankroto bylą palūkanos skolininkui nebeskaiciuojamos, todėl kreditorius, mūsų nuomone, negali pareikalauti jas apmokėti laiduotoją. Visų nuostolių atlyginimo valstybės skolos įstatymas nenumato. Vyriausybės nutarimais suteiktos garantijos numato tik paskolos ir palūkanų garantavimą.

Tačiau iš kitos pusės atkreipiame dėmesį į Finansų ministerijos atstovų pastabas, kad valstybės interesas tinkamai vykdyti jau priimtus įsipareigojimus gali būti svarbus tarptautinėje skolinimosi rinkoje. Todėl garantinių raštų ginčijimas ar atsisakymas vykdyti prievolės pagal jau išduotus garantinius raštus gali sukelti neigiamas pasekmes, ypač turint omenyje planuojamą valstybės poreikį skolintoms lėšoms. Todėl **rekomenduojame** šią problemą spręsti ją apsprendžiant Valstybės skolos įstatyme ir teikiamuose garantiniuose raštuose (numatant valstybės įsipareigojimo dydį ir įsipareigojimo vykdymo būdą skolininko bankroto atveju).

Informaciją apie Valstybės kontrolės rekomendacijas bei rekomendacijų įgyvendinimą žiūrėti 7 skyriuje.

---

⁵ Draudžiama vykdyti visas finansines prievolės, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka. Nutraukiamas netesybų ir palūkanų už visas įmonės prievolės, tarp jų už išmokų, susijusių su darbo santykiais, pavėluotą mokėjimą, skaičiavimas.

6. SKOLŲ VALSTYBEI IŠIEŠKOJIMAS

6.1. Teisinė bazė

Valstybės skolos įstatymas (redakcija, galiojanti nuo 2004-01-07) nustato, kad paskolų gražinimą ir kitų finansinių įsipareigojimų, susijusių su paskolomis, vykdymą kontroliuoja Finansų ministerija arba AB Turto bankas, kai ši bendrovė administruoja Finansų ministerijos perduotas paskolas ir kitus turtinius įsipareigojimus. Šios dvi institucijos turi teisę Vyriausybės nustatytais sąlygomis ir tvarka peržiūrėti paskolos arba skolos gražinimo sąlygas ir pasirašyti su skolininku arba skolininku, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, paskolos sąlygų pakeitimo sutartį arba skolos gražinimo sutartį.

Vyriausybė 2000-07-12 nutarimu Nr. 811 patvirtintino paskolų, Finansų ministerijos perduodamų administruoti AB Turto bankui, administravimo tvarką ir nustatė, kad AB Turto bankui perduodamos administruoti padidėjusios rizikos, didelės rizikos ir didžiausios rizikos grupių paskolos. Vykdam minėtą Vyriausybės nutarimą, 2000-08-18 buvo pasirašyta pavedimo sutartis tarp Finansų ministerijos ir AB Turto banko dėl šių paskolų perdavimo ir administravimo tvarkos.

Paskolų perdavimo schema

Pasirašyta 2000-08-18 pavedimo sutartis (su pakeitimais), Vyriausybės 2000-07-12 nutarimas Nr. 811 bei Valstybės skolos įstatymas yra pagrindiniai, tačiau ne vieninteliai norminiai aktai, nustatantys AB Turto banko teises ir priemones administruojant valstybės paskolas ir su valstybės garantija suteiktas paskolas. Nurodyti norminiai aktai reglamentuoja, tačiau neapriboja galimybės sistemiskai taikyti ir kituose teisės aktuose nustatytų priemonių, užtikrinančių valstybės finansinių interesų gynimą.

Nepaisant to, ar paskolos perduotos administruoti AB Turto bankui, Finansų ministerija turi teisę išieškoti iš skolininko laiku negražintą paskolą arba skolą ar jos dalį, nesumokėtas palūkanas, delspinigius arba kitas sutartyse numatytas įmokas bei valstybės išlaidas, patirtas dėl skolininko turtinių įsipareigojimų neįvykdymo.

Išvada – Finansų ministerija, siekdama užtikrinti greitą, efektyvų ir rezultatyvų skolų išieškojimą, asmenų lygybės principo taikymą, sumažinti korupcijos atsiradimo galimybę, turi neribotą galimybę įtakoti AB Turto banko veiklą bei sprendimus ir tuo atveju, kai skolų administravimas perduotas AB Turto bankui, remiantis:

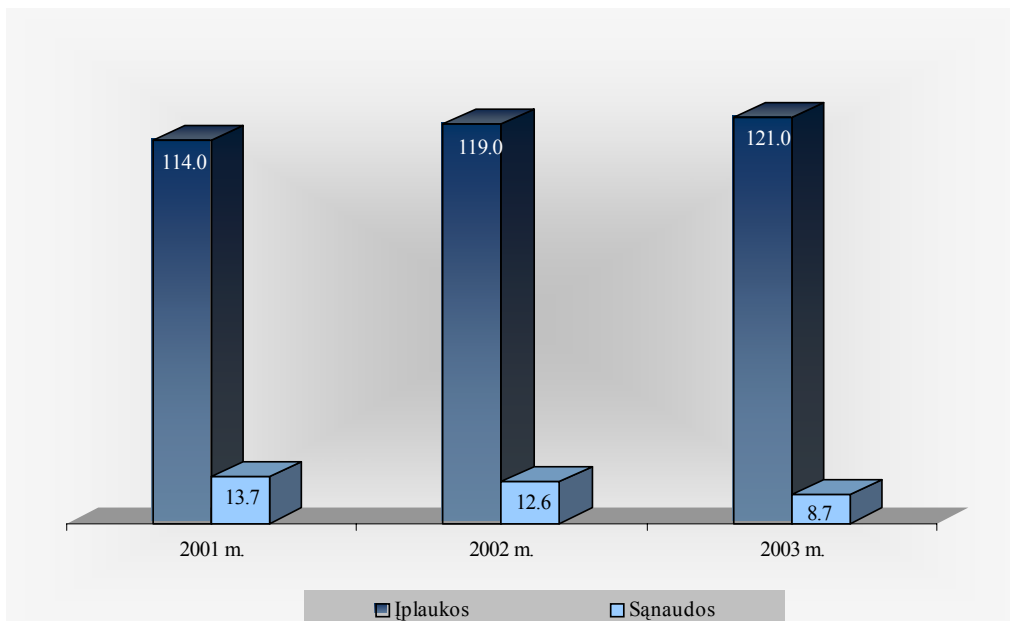
1. Valstybės skolos įstatymu
2. bei įgyvendinama vienintelio bendrovės akcininko (valstybės) teises.

Valstybės vardu išduotų paskolų bei valstybės suteiktų garantijų administravimas pastaraisiais metais tapo viena svarbiausių AB Turto banko veiklos sričių. Iš administruojamų paskolų gaunama daugiau kaip 80 proc. visų įplaukų, nors šių skolininkų skaičius siekia tik penktadalį AB Turto banko skolininkų.

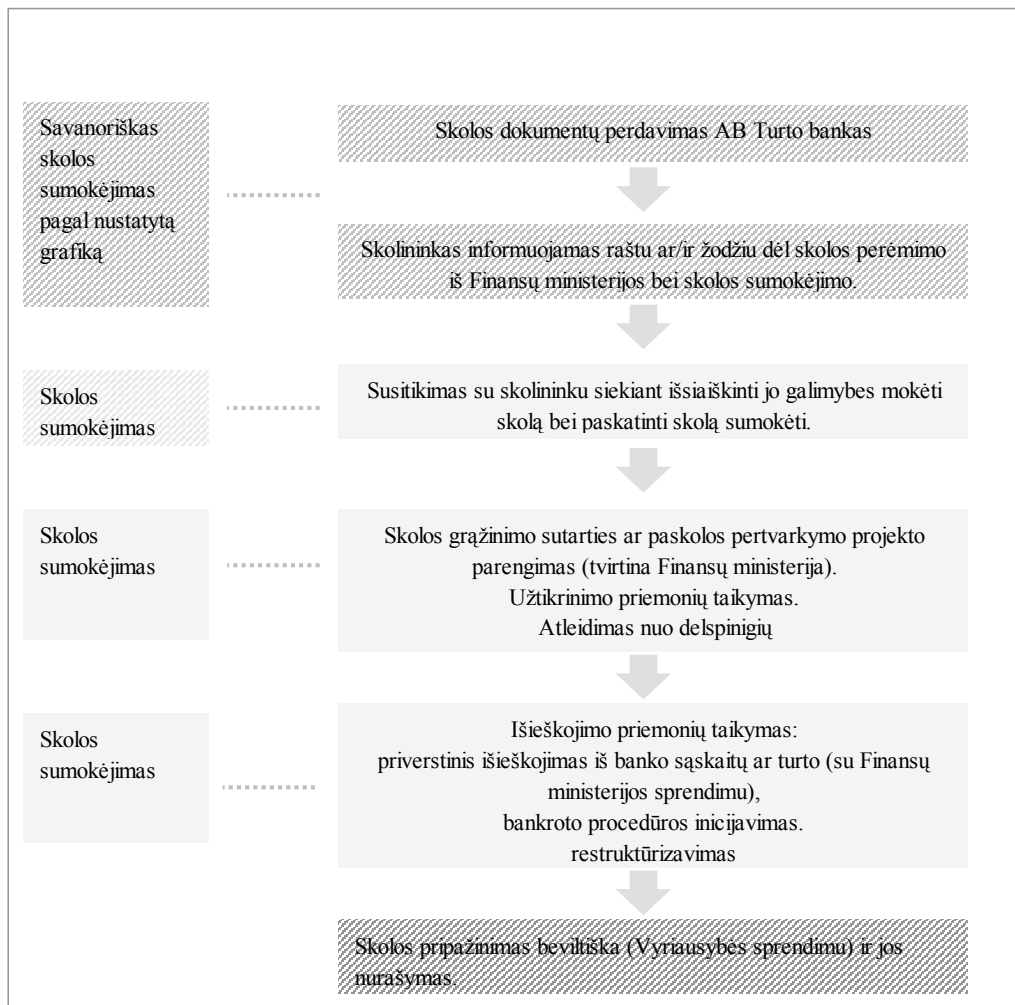
2003 m. pabaigoje AB Turto bankas administruavo 446 skolininkų paskolas, kurių likutis sudarė 1 432 mln. Lt, bei 856 mln. Lt suteiktas valstybės garantijas. Garantijomis užtikrintų paskolų likutis metų pabaigoje buvo 395 mln. Lt.

Iš viso iš administruojamų paskolų iki 2003 m. imtinai gauta 354 mln. Lt arba 16 proc. perimtos sumos. AB Turto bankas 2001-2003 m. sąnaudos šioms įplaukoms gauti sudarė 35 mln. Lt.

Įplaukos iš AB „Turto bankas“ administruojamų Finansų ministerijos paskolų ir jų administravimo sąnaudos

Skolų užtikrinimui ir išieškojimui naudojamos priemonės

6.2. Prioritetas – „švelnios“ skolų išieškojimo priemonės

Valstybinio audito metu mes neradome raštu nustatytų tvarkų, gairių ar kitų dokumentų, kuriuose būtų nustatyta pozicija dėl skolų valstybei išieškojimo: prioritetų, kriterijų.

Finansų ministerija turi, o AB Turto bankas turi ir naudoja gana platų spektrą priemonių, kurių tikslas – skatinti skolininką sumokėti skolą, aktyviai dalyvauti vykdant įsipareigojimus valstybei. AB Turto bankas gali imtis priemonių priverstinai išieškoti skolą. Tiesa, sprendimų išieškoti skolą priverstinai galutinis priėmimas priklausomas nuo Finansų ministerijos.

Pastaraisiais metais teisės aktuose: Valstybės skolos įstatyme, Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme, Vyriausybės 2001-06-04 nutarime Nr. 667 „Dėl Paskolų iš valstybės vardu gautų paskolų lėšų bei valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų grąžinimo tvarkos patvirtinimo“, žymiai detaliau ir konkrečiau, lyginant su ankstesniais laikotarpiais, yra reglamentuotas skolų išieškojimo mechanizmas.

Paskolų administravimą perdavus AB Turto bankui, skolų išieškojimo rezultatyvumas akivaizdžiai pagerėjo. Tačiau nei viena sistema negali užtikrinti, kad visi skolininkai tinkamai vykdys visas savo prievolės valstybei.

Tačiau valstybinių auditų metu buvo nustatytos rizikos ir pateiktos rekomendacijos dėl tų sistemos (tarp jų ir teisės aktų) dalių, kuriose nėra numatyta pakankamai priemonių sumažinti nurodytą riziką (žiūr. žemiau).

Aktyvi Finansų ministerijos ir valstybės agento – AB Turto bankas, pozicija ir rūpestingai taikomos skolininką atsiskaityti skatinančios priemonės turi užtikrinti efektyvų ir rezultatyvų skolų valstybei išieškojimą. Skolininkui ekonomiškai naudingų „švelniųjų“ išieškojimo priemonių taikymas turi būti ekonomiškai pagrįstas ir taikomas tik tais atvejais, kai išieškojimas jų netaikant duotų aiškiai mažesnę ekonominę naudą. Svarbu pažymėti tai, kad valstybė, teikdama pagalbą ūkio subjektams ir per protingą terminą neatgaunanti pagrindinės prievolės, pastoviai patiria nuostolius, kurių kompensavimas yra neatsiejama skolų administravimo tikslas.

6.3. Užsienio valiutos kurso kritimo kompensavimas

Administruojant Lietuvos ūkio subjektų skolas, Finansų ministerijoje ir AB Turto banke turi būti iš esmės patobulintos valiutos kurso kitimo rizikos valdymo priemonės.

Įstatymų leidėjas numato vienokias ar kitokias teises pasekmes skolininkui netinkamai vykdant pinigines prievolės. Pastarųjų paskirtis – skatinti skolininką tinkamai vykdyti prievolės ir vengti jam nenaudingų ekonominių pasekmių ir nors iš dalies kompensuoti kreditoriaus nuostolius, kurie preziumuojami skolininkui pažeidus prievolės įvykdymo terminus.

Valstybės skolos įstatymas, kaip sankciją už prievolės įvykdymo termino praleidimą numato delspinigių skaičiavimą. Delspinigiai visais atvejais numatomi skolų grąžinimo sutartyse, paskolų sutartyse. Už naudojimąsi paskola yra numatomos palūkanos. Tačiau, Valstybės skolos įstatymas nereglamentuoja mokėjimo valiutos nuvertėjimo klausimų.

Suteikiant paskolas užsienio valiuta paprastai (jei kitaip nenumatyta sutartyse) abi paskolos sutarties šalys prisiima valiutos kurso pokyčio riziką. Valstybės interesams atstovaujanti institucija privalo užtikrinti, kad valstybė dėl neteisėtų skolininko veiksmų – skolos termino praleidimo – nepatirs nuostolių arba patirtieji bus kompensuoti. Įstatyminės prielaidos reikalauti skolininko apmokėti valiutos kurso kritimo skirtumą yra Civilinio kodekso 6.36 str. 5 d. (*Jeigu skolininkas praleido prievolės įvykdymo terminą, o po šio termino pabaigos dėl valiutų kursų pasikeitimo valiuta, kuria turi būti mokama, nuvertėjo, tai skolininkas privalo sumokėti kreditoriui valiutos kurso, buvusio prievolės įvykdymo termino suėjimo metu, ir mokėjimo metu esančio kurso skirtumą. Ši taisyklė netaikoma, jeigu skolininkas prievolės neįvykdė laiku dėl kreditoriaus kaltės. Šią aplinkybę privalo įrodyti skolininkas.*).

Valstybinio audito metu nustatyta, kad tokia sąlyga paprastai nebuvo įtraukiama ne tik į valstybės paskolų sutartis, bet ir skolų grąžinimo sutartis. Nebuvo nustatyta atvejų, kad iš skolininkų pareikalauta apmokėti valiutos kurso skirtumą. Valstybė (Finansų ministerija ir jos agentas AB Turto bankas), derindama skolų likučius, pertvarkydama paskolas, išieškodama skolas, teikdama kreditorines pretenzijas nesiekė užfiksuoti tokį reikalavimą, pateikti tokį reikalavimą, realizuoti tokį reikalavimą. Finansų ministerijoje ir AB Turto banke nenustatyta tvarka, kaip ir kada fiksuojamas ir/ar realizuojamas toks valstybės reikalavimas.

Valstybės skolos įstatymas numato, kad jei valstybė už skolininką įvykdo įsipareigojimus, skolininkas privalo atlyginti visas tiesiogines ir netiesiogines išlaidas, susijusias su minėtų įsipareigojimų vykdymu. Auditorių nuomone, dėl mokėjimo valiutos kurso kritimo susidarantys nuostoliai gali ir turi būti priskiriami prie valstybės patiriamų išlaidų, susijusių su įsipareigojimų įvykdymu ir privalo būti išieškoti iš skolininko.

Galima teigti, kad sukūrus mechanizmą dėl valiutos kurso nuvertėjimo apskaičiavimo bei pretenzijų skolininkams pareiškimo yra tikimybė, kad valstybė galėtų gauti žymią naudą.

6.4. Administravimo (išieškojimo) sąnaudų (išlaidų) kompensavimas

Valstybės skolos įstatymas numato, kad jeigu skolininkas, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, nevykdo sutartinių įsipareigojimų ir dėl to valstybei, kaip garantui, tenka juos įvykdyti, Finansų ministerija įgyja atgręžtinio reikalavimo teisę išieškoti iš skolininko, už kurio įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, visas tiesiogines ir netiesiogines išlaidas, susijusias su minėtų įsipareigojimų įvykdymu.

Taip pat Finansų ministerija turi teisę išieškoti iš skolininko laiku negrąžintą paskolą arba skolą ar jos dalį, nesumokėtas palūkanas, delspinigius arba kitas sutartyse numatytas įmokas ir valstybės išlaidas, patirtas dėl skolininko turtinių įsipareigojimų neįvykdymo.

Valstybinio audito metu mes neradome nei vieno atvejo, kai iš skolininko būtų buvę pareikalauta ar gauta kompensacija išlaidoms (sąnaudoms), susijusioms su skolų administravimu ir išieškojimu. Taip pat, neradome įrodymų, patvirtinančių, kad Finansų ministerija ar jos agentas AB Turto bankas nagrinėjo ar sprendė klausimą dėl sąnaudų išieškojimo, išieškojimo efektyvumo.

Valstybės auditoriai neturi pareigos vykdyti Finansų ministerijos ar AB Turto banko funkcijų. Tačiau siekdami parodyti patiriamus dėl Finansų ministerijos ir AB Turto banko neveikimo valstybės nuostolius ir paskatinti imtis neatidėliotinių veiksmų šalinti trūkumus ir ginti valstybės finansinius interesus, valstybės auditoriai pasirinko keletą pavyzdžių, siekdami nustatyti valstybės išlaidas, patirtas administruoti (išieškoti) skolas.

2001-2003 m. laikotarpiu vien AB Turto bankas patyrė apie 35 mln. Lt administruojamų paskolų ir skolų su valstybės garantija kompensuotinių administravimo

sąnaudų. Apie 5,6 mln. Lt⁶ šių sąnaudų tenką paskoloms, kurias skolininkai apmokėjo ar jos buvo išieškotos. Tai reiškia, kad dalis jų buvo ar yra mokūs apmokėti ir dalį paskolų administravimo (ir išieškojimo) išlaidų (sąnaudų). Taigi 2001 - 2003 m. laikotarpiu tiesioginiai (dalį AB Turto bankas išlaidų kompensuoja Finansų ministerija) ir netiesioginiai (dalį AB Turto banko išlaidų kompensuojama iš AB Turto banko pajamų, tuo sumažinant pelną, kapitalą ir AB Turto banko vertę, kurio 100 proc. akcininkas yra valstybė) buvo galima siekti kompensuoti iki 5,6 mln. Lt.

AB Turto banko nuomonė (paskolų sutartyse numatytų delspinigių paskirtis – kompensuoti valstybės patiriamus nuostolius dėl skolininko netinkamo prievolių vykdymo) yra pagrįsta. Tačiau tais atvejais, kai sumokėti (išieškotini) delspinigiai nepadengia visų valstybės išlaidų arba jie bus neišieškoti dėl parleisto senaties termino ar pan., AB Turto bankas gali pasirinkti alternatyvią valstybės patiriamų išlaidų kompensavimo priemonę.

Vienkartinė rinkliava už valstybės garantiją vertintina kaip garantijos suteikimas už atlyginimą. Jos paskirčiai gali būti priskiriama ir garantijų administravimo išlaidų apmokėjimo funkcija, tačiau ne tuomet, kai tai yra susiję su skolininko netinkamų prievolių vykdymo išlaidomis.

6.5. Atleidimo nuo delspinigių taikymas

Valstybės skolos įstatymo 10 straipsnis (2001 m. balandžio 17 d. įstatymo Nr. IX-258 redakcija galiojusi nuo 2001 m. gegužės mėn. 9 d. iki 2004-01-07) numatė sankcijas skolininkams už pavėluotą paskolos ar skolos gražinimo sutartyse nustatytą turtinių įsipareigojimų vykdymą. Skolininkui neįvykdžius sutartinių prievolių už kiekvieną pradelstą dieną skaičiuojami nustatyto dydžio delspinigiai. Tais atvejais, kai Finansų ministerijos perduotas paskolas ir kitus turtinius įsipareigojimus administruoja akcinė bendrovė Turto bankas, Vyriausybė turi teisę atleisti skolininką nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų delspinigių už laiku negražintas paskolas arba skolas ir nesumokėtas palūkanas mokėjimo arba sustabdyti delspinigių skaičiavimą skolininkams.

2002–2003 m. Vyriausybė nuo apskaičiuotų bet nesumokėtų delspinigių skaičiavimo atleido 8 ūkio subjektus. Keturi ūkio subjektai, įsiskolinimus padengė prieš arba tuojau pat po Vyriausybės nutarimo atleisti nuo delspinigių priėmimo.

Valstybinio audito metu buvo analizuojama ūkio subjektų tebeturinių skolinių įsipareigojimų valstybei finansinė atskaitomybė siekiant nustatyti, ar valstybės skolininkų vykdoma veikla buvo pelninga ir kaip buvo skirstomas grynasis pelnas. Nustatyta, kad teisės

---

⁶ Apskaičiavimas: iki 2003 m. išieškota 16 proc. perduotų skolų. 16 proc. x 35 mln. Lt = 5,6 mln. Pastaba: AB "Turto bankas" nerenka duomenų, kiek patirtų sąnaudų tenką paskoloms, kurias skolininkai apmokėjo.

aktai nenumato sąlygų (kriterijų), kurioms esant AB Turto banko administruojamų skolų laiku negražinęs skolininkas gali būti atleistas nuo delspinigių arba atsisakyta jų išieškoti.

6.6. AB Turto banko priežiūra

Finansų ministerijoje AB Turto banko kontrolė paprastai apima:

- AB Turto banko ataskaitų gavimą ir analizę,
- AB Turto banko paruoštų sprendimų, kuriuos tvirtina Finansų ministerija, Vyriausybė ar Valstybinė paskolų komisija, peržiūra,
- Finansų ministerijos atstovų dalyvavimą AB Turto banko valdybos posėdžiuose.

Tačiau šios priemonės ne visais atvejais (ypač, AB Turto banko neveikimo atvejais) užtikrino efektyvią ir rezultatyvią AB Turto banko priežiūrą (problemų identifikavimą ir atitinkamų veiksmų šioms problemoms spręsti atlikimą) ir valstybės finansinių interesų apsaugą (ypatingai AB Turto banko neveikimo atvejais).

6.7. Bendradarbiavimas tarp valstybės institucijų

Praeitais metais atlikę valstybinį auditą Valstybinėje mokesčių inspekcijoje ir muitinėje 2003-08-29 Valstybinio audito ataskaitoje Nr. 8000-1/2/5/6/7/8 nurodėme, kad valstybės vardu veikiančios institucijos nesuderina priešpriešinių reikalavimų konkretaus skolininko atveju. Nepadengus skolų valstybei iš Finansų ministerijos Valstybės izdo bei kitų valstybės institucijų išmokėtomis lėšomis ar mokesčių permokomis, valstybė patiria nuostolių, neturėdama galimybės išieškoti skolų iš kito skolininkų turto ar turėdama papildomų išieškojimo išlaidų.

Rekomendacijų įgyvendinimas:

1. Teisės aktų pakeitimai

Pagal nuo 2004-05-01 įsigaliojusio Mokesčių administravimo įstatymą mokesčių mokėtojo mokestinė nepriemoka nebėra laikoma paslapyje saugoma informacija. Tokiu būdu yra sudarytos teisinės prielaidos sukurti bendrą valstybės skolininkų registrą. Taip pat pagal naują Mokesčių administravimo įstatymą galimi įskaitymai tarp skolininko permokų ir nepriemokų, administruojamų Valstybinėje mokesčių inspekcijoje ir muitinėje.

2. Glaudesnis bendradarbiavimas

Valstybės institucijų bendradarbiavimo galimybės ir teisiniai aspektai išnagrinėti Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos sudarytoje bendradarbiavimo su institucijomis, siekiant operatyviai gauti informaciją apie skolininkus ir skolininkams valstybės institucijų išmokėtinas sumas, klausimams spręsti darbo grupėje, kurioje dalyvavo ir Finansų ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Muitinės departamento ir kitų suinteresuotų institucijų atstovai. Kol nebus sukurta tarpžinybinė duomenų apie skolininkus bazė, tokio pobūdžio informacija suinteresuotose valstybinėse institucijose numatyta keistis tarnybiniu elektroniniu paštu, paskiriant kontaktinius asmenis, kurie būtų atsakingi už teikiamos

informacijos operatyvumą ir tikslumą. Be to, numatyta, kad Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos ir Finansų ministerijos Išdo departamentas sutarties pagrindu teiks informaciją Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Finansų ministerijos apie tai, į kokias sąskaitas pervedamos iš izdo išmokamos lėšos, pervedamų lėšų sumą ir pervedimo datą.

3. Praktinis informacijos pasikeitimas turėtų būti spartinamas

Nepaisant išvardytų teigiamų poslinkių, praktinis informacijos keitimasis tarp valstybės institucijų dar neįgavo pagreičio.

Informaciją apie Valstybės kontrolės rekomendacijas bei rekomendacijų įgyvendinimą žiūrėti 7 skyriuje.

7. APIBENDRINTOS IŠVADOS, REKOMENDACIJOS, PAŽANGA

■ Pastaraisiais metais pasiekta pažanga negali būti laikoma galutine. Valstybės garantijų išdavimo, paskolų teikimo ir jų vykdymo, skolų išieškojimo sistemos privalo būti ir toliau tobulinamos. Vykdam šį darbą, reikia siekti:

1. taikant teisės aktus nepažeisti asmens lygybės principo, nes nesant vieningų kriterijų, asmenys gali būti traktuojami skirtingai; šalinti bet kokias nepagrįstai iškreipiančias konkurencines privačių ūkio subjektų sąlygas,

2. būti objektyviam ir be pakankamo pagrindo neriboti skolininko teisių, kaip ir nesant pakankamo neatsisakyti užtikrinti visiško valstybės finansinių interesų gynimo,

3. tinkamai vykdyti kontrolę ir atsakomybės realizavimą, nustatyti aiškius pagrindinius darbuotojų atliekamų pareigų kokybės vertinimo kriterijus,

4. mažinti prielaidas priimti politinio pobūdžio, ekonomiškai nepagrįstus (nepakankamai pagrįstus) sprendimus,

5. kurti sistemą, užtikrinančią, kad kalti asmenys bus patraukti teisinėn atsakomybėn,

6. šalinti bet kokias prielaidas korupcijos rizikai atsirasti.

■ Atsižvelgdami į tai, kas minėta pirmiau, ir į patirtus valstybės nuostolius, dabartinę sistemą **REKOMENDUOJAME** papildyti:

Seimui priimti:

1. Tvirtinant metų valstybės biudžetą išsamiai, aiškiai ir vienoje vietoje (įstatyme) nurodyti konkrečias skolintų sumų panaudojimo sumas (limitus) kiekvienam tikslui.

2. Užsienio paskolų sutartys ir valstybės garantiniai dokumentai turėtų būti rengiami ir pasirašomi valstybine lietuvių kalba. Jei įvertinus tarptautines skolinimosi sąlygas, būtų nustatyta, kad tokiu atveju skolinimasis neatitinkamai pabrangtų, siūlome keisti teisės aktus, reglamentuojančius lietuvių kalbos vartojimą ar Valstybės skolos įstatyme numatyti išimti.

3. Patvirtinti bendras gaires, kuriuose būtų nustatyta valstybės pozicija dėl skolų valstybei išieškojimo. Rašytinių išieškojimo prioritetų nebuvimas iš dalies trukdo įvertinti Finansų ministerijos ir jos agento, AB Turto banko, veiklą valstybinio audito metu, ir mūsų nuomonę, padaro beveik negalimą išorinę kontrolę, vykdomą Finansų ministerijos.

4. Atsižvelgdama į tai, kad svarstant ir priimant sprendimus dėl valstybės garantijų ir paskolų davimo, kurių didelė dalis pasirodė esą netinkamos, dalyvavo ne vienas ar keli valstybės tarnautojai ar kolegialūs organai, ir atsižvelgdama į tai, kad įstatymai nenumato asmeninės atsakomybės už kolegialių organų priimamus sprendimus, Valstybės kontrolė siūlo nustatyti valstybės tarnautojų ir pareigūnų asmeninę ir kolektyvinę atsakomybę už valstybės skolinimosi, valstybės garantijų suteikimo tvarkos pažeidimus ir paskolų lėšų naudojimą ne pagal tikslinę paskirtį, kai padaroma didelė žala valstybei.

Prie tinkamesnio šios srities administravimo užtikrinimo prisidėtų asmeninės atsakomybės numatymas. Atsižvelgiant į tai, kad itin sudėtinga atriboti kolegialių organų dalyvių asmeninę kaltę ir jos mastą, viena iš drausminančių priemonių galėtų būti kolektyvinės materialinės atsakomybės įtvirtinimas, kaip analogiškai numatyta grupinė materialinė atsakomybė darbuotojams (Darbo kodekso 256 straipsnio 2 dalis).

5. Valstybės skolos įstatyme nustatyti, kokios šalies teisė taikoma išduodant ir vykdant valstybės garantijas. Siūlome taikyti Lietuvos Respublikos įstatymus. Jei įvertinus tarptautines skolinimosi sąlygas, būtų nustatyta, kad tokiu atveju skolinimasis neatitinkamai pabrangtų, siūlome nustatyti, kad galima taikyti kitos valstybės teisę.

6. Valstybės skolos įstatyme apspręsti, kokios valstybės garantijos sąlygos taikomos skolininko bankroto atveju: ar Lietuvos Respublikos (t.y. prievolių vykdymo sustabdymas), ar kita teisė. Jei – ne Lietuvos Respublikos, siūlome tokiu atveju Valstybės skolos įstatyme nustatyti išimtį.

7. Valstybės skolos įstatyme apspręsti, ar teikdama valstybės garantiją, valstybė prisiima subsidiarinę atsakomybę (kas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus vadinama garantija), ar solidarinę (kas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus vadinama laidavimas) ar galima taikyti pasirinktinai (tokiu atveju nustatyti aiškius kriterijus, kada galima prisiimti kurią išipareigojimą).

8. Aiškinant Valstybės skolos įstatymą sistemiškai (būtent: Valstybės skolos įstatymas reglamentuoja ne tik valstybės (kaip skolininko) skolą, bet ir skolą valstybei (kaip kreditoriui), jos išieškojimą, garantijų ir paskolų teikimą ir pan.), manome, kad Valstybės skolos ataskaitoje (ar jos priede) ar, esant reikalui, atskiroje ataskaitoje turėtų būti pateikiami pilni duomenys dėl valstybės suteiktų paskolų ir garantijų bei kitų skolų valstybei, kurias reglamentuoja Valstybės skolos įstatymas (*plačiau dėl valstybės apskaitos pertvarkymo žiūrėti Valstybės kontrolės Išvados dėl 2003 m. valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos 1 priedo 3 dalį*).

Seimui prižiūrėti:

9. Finansų ministerija informavo, kad jos specialistai šiuo metu rengia valstybės garantijų ir valstybės paskolų išdavimo vidaus taisyklių, valstybės garantijų vykdymo (apmokėjimo) procedūrų projektus. Mūsų manymu, juose detaliai turi būti apspręsti Finansų ministerijos darbuotojų veiksmai, susiję su valstybės garantijų išdavimu, paskolų teikimu, prievolių vykdymu, o taip pat ir skolų išieškojimu (AB Turto banko priežiūra). Valstybės kontrolė pateikė Finansų ministerijai vidaus rašytinės detalios tvarkos, kurioje būtų apspręsti Finansų ministerijos darbuotojų ir vadovaujamųjų darbuotojų veiksmai, susiję su valstybės garantijų išdavimu, paskolų teikimu, prievolių vykdymu, skolų išieškojimu, siūlytinus punktai, kurie šiuo metu nėra tinkamai reglamentuoti. Siūlome Seimo prižiūrėti jų parengimą.

10. Finansų ministerija turi nustatyti tvarką, reglamentuojančią valstybės įsiskolinimų ir įsipareigojimų (nepatenkančių pagal Valstybės skolos įstatymą į valstybės skolos apibrėžimo sąvoką) apskaitą. Valstybės išdo įstatymas nustato, kad valstybės išdo bendrosios sistemos funkcija yra ir valstybės turtinių įsipareigojimų valdymas (ne tik valstybės skolos valdymas). Be to, šiame įstatyme numatyta, kad finansų ministras nustato valstybės turtinių įsipareigojimų apskaitos tvarką.

11. Įvertinti, ar pakankamai skirta resursų vykdyti valstybės garantijų išdavimo ir valstybės paskolų teikimo, prievolių vykdymo, skolų išieškojimo, AB Turto banko priežiūros funkciją (šiuo metu ypač AB Turto banko priežiūrai ir valstybės prievolių teisiniam įvertinimui. Jei būtų iš naujo pradėtos išduoti valstybės garantijos). Prireikus ieškoti galimybių intensyviau pritraukti išorės ekspertus. Valstybinio audito metu mes nekėlėme tikslo įvertinti Finansų ministerijos darbuotojų, atliekančių minėtas funkcijas, darbo krūvių. Tačiau mums kyla abejonių, ar yra skirta pakankamai resursų (tarp jų ir žmogiškųjų) šioms funkcijoms atlikti.

12. Valstybės institucijos (Finansų ministerija, Valstybinė mokesčių inspekcija prie FM, Muitinės departamentas prie FM, AB Turto bankas ir kt.) privalo ryžtingiau spartinti praktinius veiksmus keičiantis informacija, o prireikus inicijuoti teisės aktų projektus, leidžiančius daryti skolų ir permokų (išmokų) įskaitymus.

13. Valstybinės institucijos (Finansų ministerija, Valstybinė mokesčių inspekcija prie FM, Muitinės departamentas prie FM, AB Turto bankas ir kt.) privalo keistis metodine dokumentacija, patirtimi. Taip pat rekomenduotinas metodinės dokumentacijos pasikeitimas tarp valstybės institucijų, vykdančių išieškojimą, ir valstybės kontroliuojamų įmonių, vykdančių išieškojimą valstybės naudai (kaip AB Turto bankas).

14. Ar reikalaujama iš skolininko, pažeidusio pirminę paskolos sutartį, ar skolininko, už kurį valstybė sumokėjo skolą (garantijos vykdymas), kompensuoti valiutos kurso nuostolį ir, esant kokioms sąlygoms, nereikalaujama. Tas pats su administravimo (išieškojimo) išlaidomis (sąnaudomis).

TRŪKUMŲ PAŠALINIMAS IR REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMAS

Finansų ministerija informavo:

1. Dėl valstybės turtinių įsipareigojimų prisiėmimo:

1.1. Kad susipažino su valstybinio audito ataskaita ir numato toliau tobulinti valstybės turtinių įsipareigojimų prisiėmimo ir vykdymo mechanizmą.

1.2. Siekiant toliau tobulinti valstybės garantijų ir valstybės paskolų išdavimo procesus, bus parengta Valstybės paskolų ir valstybės garantijų suteikimo tvarka, kuria vadovaujantis bus sudarytos sąlygos valstybės garantijų ir valstybės paskolų siekiančius gauti asmenis bei jų investicijų projektus traktuoti pagal vieningus kriterijus, šalinti bet kokias aplinkybes, nepagrįstai iškreipiančias konkurencines privačių ūkio subjektų sąlygas, mažinti prielaidas priimti politinio pobūdžio, ekonomiškai negrįstus sprendimus. Šioje tvarkoje bus aiškiai nustatytos pagrindinės Finansų ministerijos darbuotojų funkcijos, susijusios su valstybės garantijų išdavimu, paskolų teikimu.

1.3. Jau 2004 m. teikiant medžiagą dėl paskolos ar valstybės garantijos suteikimo Valstybinei paskolų komisijai ir Vyriausybei, kartu su nutarimo projektu teikiama paskolos sutartis (arba projektas) ir garantijos sutarties projektas.

1.4. Norint išvengti galimo neteisingo sutartyse nustatytų įsipareigojimų interpretavimo bus siekiama užtikrinti, kad užsienio paskolų sutartys, valstybės garantijų suteikimo dokumentai bei kiti su skolinimusi susiję dokumentai būtų rengiami ir pasirašomi valstybine lietuvių kalba, o tais atvejais, kuomet pasirašoma užsienio kalba, prie jų pridedami vertinimai į lietuvių kalbą.

2. Dėl valstybės turtinių įsipareigojimų vykdymo:

2.1. Siekiant tobulinti valstybės turtinių įsipareigojimų vykdymo procesą, rengiama Valstybės garantijų kredito įstaigoms už ūkio subjektams suteiktas paskolas vykdymo (apmokėjimo) tvarka, kurioje bus nustatyta kokiais atvejais Finansų ministerija, kaip valstybės garantas, atlieka savo prievolę, kokią informaciją turi pateikti skolininkas kreipdamasis su prašymu atlikti už jį atitinkamą mokėjimą, kokie Finansų ministerijos veiksmai atliekami sumokėjus už skolininką ir pan. Taip pat šioje tvarkoje bus nustatytos pagrindinės Finansų ministerijos darbuotojų funkcijos vykdant valstybės garantijas.

3. Dėl skolų valstybei išieškojimo:

3.1. Finansų ministerija sutinka, kad būtų tobulinamas Valstybės skolos įstatymas, numatant papildomas sankcijas skolininkams už pavėluotą paskolos/ skolos grąžinimą, tačiau Finansų ministerijos nuomone, kartu turėtų būti numatyta galimybė ir atitinkamos institucijos teisė priimti sprendimą dėl minėtos sankcijos, t. y. valiutos kurso kritimo kompensavimo netaikymo/ atleidimo. Finansų ministerija informavo, kad atsižvelgiant į

Valstybės kontrolės pasiūlymus, rengiamas Valstybės skolos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, numatant jame prie nuostolių, kuriuos privalo atlyginti skolininkas, priskirti ir Civilinio kodekso 6.36 str. 5 d. numatytą valiutos kursų skirtumą bei kitas skolininkų su skolos išieškojimu patirtas išlaidas. Įstatymo projekte taip pat numatoma įrašyti Vyriausybės teisę atleisti skolininką nuo apskaičiuoto valiutų kursų skirtumo arba sustabdyti tokio skirtumo skaičiavimą atskiriems skolininkams.

3.2. Finansų ministerija svarsto galimybes tikslinti kitus teisės aktus (tame tarpe ir Civilinį kodeksą), siekiant nustatyti aiškų valiutos kurso nuvertėjimo apskaičiavimo bei pretenzijų skolininkui pareiškimo mechanizmą.

3.3. Finansų ministerija kartu su AB Turto banku aptaria bei numato nustatyti kriterijus, kuriems esant Finansų ministerija teiktų Vyriausybei pasiūlymus atleisti skolininkus nuo apskaičiuotų, bet nesumokėtų delspinigių mokėjimo.

3.4. Finansų ministerijoje bus įvertinti valstybės kontrolės siūlymai tobulinant AB Turto banko kompensuojamų sąnaudų apskaičiavimo tvarką, stebint AB Turto banko veiklą bei sprendžiant klausimus, susijusius su skolų valstybei išieškojimo prioritetais, terminais, priverstinio išieškojimo tikslingumo ir kt.

AB Turto bankas pateikė Priemonių planą Valstybės kontrolės nustatytiems trūkumams pašalinti. Numatoma:

1. Iki 2004-09-30 parengti ir pateikti Finansų ministerijai argumentuotas išvadas ir pasiūlymus bei norminių aktų projektus dėl valiutos, kuria suteikta paskola ar garantija, kursų skirtumo bei valstybės išlaidų, patirtų dėl skolininko turtinių įsipareigojimų neįvykdymo, išieškojimo iš skolininko galimybių ir būdų.

2. 2004-11-30 parengti ir patvirtinti Darbo su skolomis vadovo pakeitimus ir papildymus, kuriuose nustatyti pasiūlymų dėl administruojamų skolų parengimo terminus, pateiktų alternatyvių pasiūlymų palyginimo bei įvertinimo kriterijus bei kitas priemones, užtikrinančias skolų išieškojimo efektyvumo didinimą, išduotuose leidimuose nustatytų sąlygų vykdymo kontrolės sustiprinimą.

3. 2004-09-30 parengti ir patvirtinti sąrašą sąlygų, kurioms esant rengiami ir pateikiami pasiūlymai dėl AB Turto banko administruojamų skolininkų atleidimo nuo delspinigių arba delspinigių skaičiavimo sustabdymo.

4. 2004-09-30 informuoti Finansų ministerijos Valstybės išdo departamentą, Valstybinę mokesčių inspekciją ir Muitinės departamentą apie AB Turto banko skolininkus, turinčius pradelstų administruojamų skolų (išskyrus bankrutuojančias įmones) ir paprašyti minėtų valstybės institucijų teikti bankui informaciją apie šioms skolininkams numatomas išmokas. Gavus tokią informaciją, iki bus parenti ir priimti atitinkami norminiai aktai dėl privalomo tokių išmokų panaudojimo įsipareigojimams valstybei dengti, imtis veiksmų, kad skolininkai pateiktų

sutikimus tokias išmokas tiesiogiai pervesti pradelstai skolai valstybei dengti arba pradėti priverstinį skolos išieškojimą per antstolius.

► *Valstybės kontrolės nuomone, Finansų ministerijos ir AB Turto banko veiksmai įgyvendinant Valstybės kontrolės rekomendacijas priskirtini tolesniam pažangos stebėjimui.*

Išvadą ir jos priedus parengė:

Valstybės kontrolės Valstybės ataskaitų ir pajamų audito departamento:

Arūnas Juozulynas, direktorius

Ingrida Jurgelevičienė, direktoriaus pavaduotoja

Algirdas Karanauskas, vyriausiasis valstybinis auditorius

Birutė Žąsinienė, vyriausioji valstybinė auditorė.